

## **WYMAGANIA EDUKACYJNE**

- 1. BIOLOGIA**
- 2. CHEMIA**
- 3. EDB**
- 4. FIZYKA**
- 5. GEOGRAFIA**
- 6. HISTORIA**
- 7. HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO**
- 8. INFORMATYKA**
- 9. JĘZYKI OBCE**
- 10. JĘZYK POLSKI**
- 11. MATEMATYKA**
- 12. PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI**
- 13. PROJEKTOWANIE GRAFICZNE**
- 14. WOK**
- 15. WOS**
- 16. WYCHOWANIE FIZYCZNE**

## 1. BIOLOGIA

### WYMAGANIA OGÓLNE

I. Poszukiwanie, wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń odbiera, analizuje i ocenia informacje pochodzące z różnych źródeł, ze szczególnym uwzględnieniem prasy, mediów i Internetu.

II. Rozumowanie i argumentacja.

Uczeń interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe między faktami, formułuje wnioski, ocenia i wyraża opinie na temat omawianych zagadnień współczesnej biologii, zagadnień ekologicznych i środowiskowych.

III. Postawa wobec przyrody i środowiska.

Uczeń rozumie znaczenie i konieczność ochrony przyrody; prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych; opisuje postawę i zachowanie człowieka odpowiedzialnie korzystającego z dóbr przyrody.

### WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Biotechnologia i inżynieria genetyczna. Uczeń:

1) przedstawia znaczenie biotechnologii tradycyjnej w życiu człowieka oraz podaje przykłady produktów uzyskiwanych jej metodami (np. wino, piwo, sery); 2) wyjaśnia, czym zajmuje się inżynieria genetyczna, oraz podaje przykłady jej zastosowania; wyjaśnia, co to jest „organizm genetycznie zmodyfikowany (GMO)” i „produkt GMO”;

3) przedstawia korzyści dla człowieka wynikające z wprowadzania obcych genów do mikroorganizmów oraz podaje przykłady produktów otrzymywanych z wykorzystaniem transformowanych mikroorganizmów;

4) przedstawia potencjalne korzyści i zagrożenia płynące ze stosowania roślin transgenicznych w rolnictwie oraz transgenicznych zwierząt w badaniach laboratoryjnych i dla celów przemysłowych;

5) opisuje klonowanie ssaków;

6) podaje przykłady wykorzystania badań nad DNA (sądowictwo, medycyna, nauka);

7) wyjaśnia, na czym polega poradnictwo genetyczne, oraz wymienia sytuacje, w których warto skorzystać z poradnictwa genetycznego i przeprowadzenia badań DNA;

8) wyjaśnia istotę terapii genowej.

2. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:

1) opisuje różnorodność biologiczną na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystem owym; wskazuje przyczyny spadku różnorodności genetycznej, wymierania gatunków, zanikania siedlisk i ekosystemów;

2) przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody (egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne);

- 3) przedstawia wpływ współczesnego rolnictwa na różnorodność biologiczną (ciągle malejąca liczba gatunków uprawnych przy rosnącym areale upraw, spadek różnorodności genetycznej upraw);
- 4) podaje przykłady kilku gatunków, które są zagrożone lub wyginęły wskutek nadmiernej eksploatacji ich populacji;
- 5) podaje przykłady kilku gatunków, które udało się restytuować w środowisku;
- 6) przedstawia różnicę między ochroną bierną a czynną, przedstawia prawne formy ochrony przyrody w Polsce oraz podaje przykłady roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową;
- 7) uzasadnia konieczność międzynarodowej współpracy w celu zapobiegania zagrożeniom przyrody, podaje przykłady takiej współpracy (np. CITES, „Natura 2000”, Agenda 21).

## 2. CHEMIA

### WYMAGANIA OGÓLNE

I. Wykorzystanie, przetwarzanie i tworzenie informacji.

Uczeń korzysta z chemicznych tekstów źródłowych, pozyskuje, analizuje, ocenia i przetwarza informacje pochodzące z różnych źródeł, ze szczególnym uwzględnieniem mediów i Internetu.

II. Rozumowanie i zastosowanie nabytej wiedzy do rozwiązywania problemów.

Uczeń zdobywa wiedzę chemiczną w sposób badawczy – obserwuje, sprawdza, weryfikuje, wnioskuje i uogólnia; wykazuje związek składu chemicznego, budowy i właściwości substancji z ich zastosowaniami; posługuje się zdobytą wiedzą chemiczną w życiu codziennym w kontekście dbałości o własne zdrowie i ochrony środowiska naturalnego.

III. Opanowanie czynności praktycznych.

Uczeń bezpiecznie posługuje się sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi; projektuje i przeprowadza doświadczenia chemiczne.

### WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Materiały i tworzywa pochodzenia naturalnego. Uczeń:

- 1) bada i opisuje właściwości  $\text{SiO}_2$ ; wymienia odmiany  $\text{SiO}_2$  występujące w przyrodzie i wskazuje na ich zastosowania;
- 2) opisuje proces produkcji szkła; jego rodzaje, właściwości i zastosowania;
- 3) wymienia surowce do produkcji wyrobów ceramicznych, cementu, betonu;
- 4) opisuje rodzaje skał wapiennych (wapień, marmur, kreda), ich właściwości i zastosowania; projektuje wykrycie skał wapiennych wśród innych skał i minerałów; zapisuje równania reakcji;
- 5) zapisuje wzory hydratów i soli bezwodnych ( $\text{CaSO}_4$ ,  $(\text{CaSO}_4)_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$  i  $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ ); podaje ich nazwy; opisuje różnice we właściwościach hydratów i substancji bezwodnych; przewiduje zachowanie się hydratów podczas ogrzewania i weryfikuje swoje przewidywania poprzez doświadczenie; wymienia zastosowania skał gipsowych; wyjaśnia proces twardnienia zaprawy gipsowej (zapisuje odpowiednie równanie reakcji);

6) wyjaśnia pojęcie alotropii pierwiastków; na podstawie znajomości budowy diamentu, grafitu i fullerenów tłumaczy ich właściwości i zastosowania.

2. Chemia środków czystości. Uczeń:

- 1) opisuje proces zmydlenia tłuszczów; zapisuje (słownie) przebieg tej reakcji;
- 2) wyjaśnia, na czym polega proces usuwania brudu, i bada wpływ twardości wody na powstawanie związków trudno rozpuszczalnych; zaznacza fragmenty hydrofobowe i hydrofilowe we wzorach cząsteczek substancji powierzchniowo czynnych;
- 3) tłumaczy przyczynę eliminowania fosforanów(V) ze składu proszków (proces eutrofizacji);
- 4) wskazuje na charakter chemiczny składników środków do mycia szkła, przetykania rur, czyszczenia metali i biżuterii w aspekcie zastosowań tych produktów; stosuje te środki z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa; wyjaśnia, na czym polega proces usuwania zanieczyszczeń za pomocą tych środków;
- 5) opisuje tworzenie się emulsji, ich zastosowania; analizuje skład kosmetyków (na podstawie etykiety kremu, balsamu, pasty do zębów itd.) i wyszukuje w dostępnych źródłach informacje na temat ich działania.

3. Chemia wspomaga nasze zdrowie. Chemia w kuchni. Uczeń:

- 1) tłumaczy, na czym mogą polegać i od czego zależeć lecznicze i toksyczne właściwości substancji chemicznych (dawka, rozpuszczalność w wodzie, rozdrobnienie, sposób przenikania do organizmu) aspiryny, nikotyny, alkoholu etylowego;
- 2) wyszukuje informacje na temat działania składników popularnych leków (np. węgla aktywowanego, aspiryny, środków neutralizujących nadmiar kwasów w żołądku);
- 3) wyszukuje informacje na temat składników napojów dnia codziennego (kawa, herbata, mleko, woda mineralna, napoje typu cola) w aspekcie ich działania na organizm ludzki;
- 4) opisuje procesy fermentacyjne zachodzące podczas wyrabiania ciasta i pieczenia chleba, produkcji wina, otrzymywania kwaśnego mleka, jogurtów, serów; zapisuje równania reakcji fermentacji alkoholowej i octowej;
- 5) wyjaśnia przyczyny psucia się żywności i proponuje sposoby zapobiegania temu procesowi; przedstawia znaczenie i konsekwencje stosowania dodatków do żywności w tym konserwantów.

4. Chemia gleby. Uczeń:

- 1) tłumaczy, na czym polegają sorpcyjne właściwości gleby; opisuje wpływ pH gleby na wzrost wybranych roślin; planuje i przeprowadza badanie kwasowości gleby oraz badanie właściwości sorpcyjnych gleby;
- 2) podaje przykłady nawozów naturalnych i sztucznych, uzasadnia potrzebę ich stosowania;
- 3) wymienia źródła chemicznego zanieczyszczenia gleb oraz podstawowe rodzaje zanieczyszczeń (metale ciężkie, węglowodory, pestycydy, azotany);
- 4) proponuje sposoby ochrony gleby przed degradacją.

5. Paliwa – obecnie i w przyszłości. Uczeń:

- 1) podaje przykłady surowców naturalnych wykorzystywanych do uzyskiwania energii (bezpośrednio i po przetworzeniu);
- 2) opisuje przebieg destylacji ropy naftowej i węgla kamiennego; wymienia nazwy produktów tych procesów i uzasadnia ich zastosowania;

- 3) wyjaśnia pojęcie liczby oktanowej (LO) i podaje sposoby zwiększania LO benzyny; tłumaczy, na czym polega kraking oraz reforming, i uzasadnia konieczność prowadzenia tych procesów w przemyśle;
- 4) proponuje alternatywne źródła energii – analizuje możliwości ich zastosowań (biopaliwa, wodór, energia słoneczna, wodna, jądrowa, geotermalne itd.);
- 5) analizuje wpływ różnorodnych sposobów uzyskiwania energii na stan środowiska przyrodniczego.

6. Chemia opakowań i odzieży. Uczeń:

- 1) podaje przykłady opakowań (celulozowych, szklanych, metalowych, sztucznych) stosowanych w życiu codziennym; opisuje ich wady i zalety;
- 2) klasyfikuje tworzywa sztuczne w zależności od ich właściwości (termoplasty i duroplasty); zapisuje równania reakcji otrzymywania PVC; wskazuje na zagrożenia związane z gazami powstającymi w wyniku spalania się PVC;
- 3) uzasadnia potrzebę zagospodarowania odpadów pochodzących z różnych opakowań;
- 4) klasyfikuje włókna na naturalne (białkowe i celulozowe), sztuczne i syntetyczne, wskazuje ich zastosowania; opisuje wady i zalety; uzasadnia potrzebę stosowania tych włókien;
- 5) projektuje doświadczenie pozwalające zidentyfikować włókna białkowe i celulozowe, sztuczne i syntetyczne.

### 3. EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

#### WYMAGANIA EDUKACYJNE

##### **I. Znajomość struktury obronności państwa**

Uczeń rozróżnia struktury obronności państwa, rozumie ich rolę oraz zna formy spełniania powinności obronnych przez organy administracji i obywateli.

##### **II. Przygotowanie do sytuacji zagrożeń**

Uczeń zna zasady postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia, zdrowia lub mienia;  
zna zasady planowania i organizowania działań.

##### **III. Opanowanie zasad pierwszej pomocy**

Uczeń umie udzielać pierwszej pomocy poszkodowanym w różnych stanach zagrażających życiu lub zdrowiu.

#### WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

##### **I. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Powinności obronne władz samorządowych, instytucji i obywateli. Uczeń:**

- 1) wymienia i uzasadnia polityczne oraz militarne warunki gwarancji bezpieczeństwa państwa,
- 2) wymienia obowiązki obywateli w zakresie powinności obronnych.

**II. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:**

- 1) przedstawia i charakteryzuje organizację Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) wymienia rodzaje wojsk oraz służb w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

**III. Ochrona ludności i obrona cywilna. Uczeń:**

- 1) wyjaśnia podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego,
- 2) identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony zabytków,
- 3) wymienia podstawowe środki ochrony ludności,
- 4) wymienia sposoby i środki ochrony zwierząt,
- 5) rozpoznaje rodzaje sygnałów alarmowych i zna obowiązki ludności po usłyszeniu alarmu,
- 6) wskazuje drogi ewakuacji w szkole, omawia zasady ewakuacji ludności i środków materiałowych,
- 7) potrafi ewakuować się z budynku w trybie alarmowym.

**IV. Zagrożenia czasu pokoju, ich źródła, przeciwdziałanie ich powstawaniu, zasady postępowania w wypadku ich wystąpienia i po ich ustąpieniu. Uczeń:**

- 1) wymienia zagrożenia czasu pokoju i wyjaśnia, na czym polegają,
- 2) wyjaśnia, na czym polega właściwe postępowanie w momentach wystąpienia poszczególnych zagrożeń,
- 3) wymienia i charakteryzuje źródła zagrożeń w najbliższym otoczeniu szkoły oraz domu,
- 4) przedstawia zasady działania w przypadku zagrożeń czasu pokoju (np. awarii, katastrofy komunikacyjnej, budowlanej), podczas przebywania w domu, szkole, miejscu rekreacji i na trasie komunikacyjnej,
- 5) wyjaśnia zasady postępowania związane z wyszukiwaniem i wynoszeniem ofiar oraz osób zagrożonych z rejonów porażenia,
- 6) wskazuje sposoby zapobiegania panice podczas zagrożeń,
- 7) uzasadnia konieczność przestrzegania zasad bezpieczeństwa własnego i innych ludzi podczas różnorodnych zagrożeń,
- 8) omawia zasady postępowania podczas zagrożenia terrorystycznego.

**V. Zagrożenia występujące w czasie wojny. Uczeń:**

- 1) charakteryzuje środki rażenia,
- 2) wymienia konwencjonalne rodzaje broni współczesnego pola walki,
- 3) wyjaśnia, na czym polega właściwe postępowanie ludności w rejonach rażenia, bronią konwencjonalną,
- 4) wymienia i wyjaśnia zasadę działania indywidualnych środków ochrony przed bronią masowego rażenia,
- 5) wymienia zbiorowe środki ochrony przed bronią konwencjonalną,
- 6) wyjaśnia znaczenie zastępczych budowli ochronnych,
- 7) omawia zasady ewakuacji z terenów zagrożonych.

**VI. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach (zachowanie ratownika). Uczeń:**

- 1) omawia podstawowe zasady postępowania ratownika w miejscu wypadku,

- 2) ocenia sytuację w miejscu wypadku,
- 3) zabezpiecza miejsce wypadku i wzywa profesjonalną pomoc,
- 4) omawia zasady zapewnienia bezpieczeństwa ratownikowi, poszkodowanym i świadkom zdarzenia,
- 5) wymienia środki przydatne przy udzielaniu pierwszej pomocy,
- 6) ocenia stan poszkodowanego i demonstruje sposób skontrolowania jego funkcji życiowych,
- 7) udziela pierwszej pomocy w razie wystąpienia oparzeń, złamań i zwichnięć, krwotoków, dławienia się ciałem obcym, utraty przytomności, utraty oddechu, zatrzymania krążenia, wstrząsu pourazowego.

#### 4. FIZYKA

##### WYMAGANIA OGÓLNE

Na ocenę <b>dopuszczającą</b> uczeń:	Na ocenę <b>dostateczną</b> uczeń:	Na ocenę <b>dobrą</b> uczeń:	Na ocenę <b>bardzo dobrą</b> uczeń:	Na ocenę <b>celującą</b> uczeń:
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. rozróżnia i wymienia podstawowe pojęcia fizyczne i astronomiczne;</li> <li>2. rozróżnia i podaje własnymi słowami treść podstawowych praw i zależności fizycznych;</li> <li>3. podaje poznane przykłady zastosowań praw i zjawisk fizycznych w życiu codziennym;</li> <li>4. oblicza, korzystając z definicji, podstawowe wielkości fizyczne;</li> <li>5. planuje i wykonuje najprostsze doświadczenia samodzielnie lub trudniejsze w grupach;</li> <li>6. opisuje doświadczenia i obserwacje przeprowadzane na lekcji i w domu.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. rozróżnia i wymienia pojęcia fizyczne i astronomiczne;</li> <li>2. rozróżnia i podaje treść (własnymi słowami) praw i zależności fizycznych;</li> <li>3. podaje przykłady zastosowań praw i zjawisk fizycznych;</li> <li>4. podaje przykłady wpływu praw i zjawisk fizycznych i astronomicznych na nasze codzienne życie;</li> <li>5. rozwiązuje proste zadania, wykonując obliczenia dowolnym poprawnym sposobem;</li> <li>6. planuje i wykonuje proste doświadczenia i obserwacje;</li> <li>7. analizuje wyniki przeprowadzanych doświadczeń oraz formułuje wnioski z nich wynikające, a następnie je prezentuje;</li> <li>8. samodzielnie wyszukuje informacje na zadany temat we wskazanych źródłach informacji</li> <li>9. (np. książkach, czasopismach, Internecie), a następnie prezentuje wyniki swoich poszukiwań;</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. wyjaśnia zjawiska fizyczne za pomocą praw przyrody;</li> <li>2. rozwiązuje zadania i problemy teoretyczne, stosując obliczenia;</li> <li>3. planuje i wykonuje doświadczenia, analizuje otrzymane wyniki oraz formułuje wnioski</li> <li>4. wynikające z doświadczeń, a następnie prezentuje swoją pracę na forum klasy;</li> <li>5. samodzielnie wyszukuje informacje w różnych źródłach (np. książkach, czasopismach i Internecie) oraz ocenia krytycznie znalezione informacje.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. rozwiązuje trudniejsze zadania problemowe, np. przewiduje rozwiązanie na podstawie analizy podobnego problemu bądź udowadnia postawioną tezę poprzez projektowanie serii doświadczeń;</li> <li>2. rozwiązuje trudniejsze zadania rachunkowe, stosując niezbędny aparat matematyczny,</li> <li>3. posługując się zapisem symbolicznym;</li> <li>4. racjonalnie wyraża opinie i uczestniczy w dyskusji na tematy związane z osiągnięciami współczesnej nauki i techniki.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. rozwiązuje trudne zadania problemowe, rachunkowe i doświadczalne o stopniu trudności odpowiadającym konkursom przedmiotowym.</li> </ol>

## 5. GEOGRAFIA

### I. KORZYSTANIE Z RÓŻNYCH ŹRÓDEŁ WIEDZY GEOGRAFICZNEJ

Dopuszczająca	Dostateczna	Dobra	Bardzo dobra	Celująca
<ul style="list-style-type: none"> <li>- posługuje się mapą z pomocą nauczyciela</li> <li>- zna podstawowe obiekty na mapie świata i Polski</li> <li>- wykonuje proste obliczenia odległości na mapie</li> <li>- potrafi interpretować proste kartodiagramy</li> <li>- prezentuje proste informacje na podstawie mapy</li> <li>- odczytuje współrzędne geograf. z dokładnością stopnia</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- sam posługuje się mapą</li> <li>- zna najważniejsze obiekty mapy świata i Polski</li> <li>- posługuje się skalą mapy</li> <li>- interpretuje podstawowe mapy tematyczne</li> <li>- odczytuje współrzędne geograficzne</li> <li>- właściwie odczytuje podstawowe treści mapy</li> <li>- wykonuje proste zadania na mapach turystycznych.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- posługuje się różnymi mapami i odczytuje właściwie ich treść</li> <li>- zna w 75% obiekty zadane do mapy</li> <li>- posługuje się mapami tematycznymi i potrafi znaleźć związki przyczynowo – skutkowe</li> <li>- odczytuje współrzędne geograficzne z dokładnością minuty</li> <li>- wykonuje wszystkie zadania na mapach turystycznych</li> <li>- liczy zadania na skalę również powierzchniową</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- biegle posługuje się mapami tematycznymi</li> <li>- zna obiekty na mapie w 90%</li> <li>- sprawdziany i odpowiedzi oceniane na 90%</li> <li>- jest aktywny na lekcjach</li> <li>- prawidłowo łączy treści map tematycznych znajduje skutki i przyczyny</li> <li>- biegle posługuje się skalą mapy</li> <li>- odczytuje współrzędne i odszukuje obiekty na podstawie współrzędnych</li> <li>- interpretuje mapy wysuwając prawidłowe wnioski.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- biegle posługuje się każdą mapą</li> <li>- sprawdziany pisze na 100%</li> <li>- jest bardzo aktywny na lekcjach</li> <li>- przygotowuje prezentacje</li> <li>- zna wszystkie wymagane obiekty na mapie</li> <li>- odpowiedzi są <b>wyczerpujące</b> i bogate w treści</li> </ul>

### II. TWORZENIE WYOBRAŻEN RZECZYWISTOŚCI ORAZ DEFINIOWANIA POJĘĆ

Dopuszczające	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
<ul style="list-style-type: none"> <li>- zna podstawowe pojęcia geograficzne do poszczególnych działów programu</li> <li>- posługuje się pojęciami geograficznymi w prostych interpretacjach zjawisk</li> <li>- potrafi zastosować proste pojęcia do szukania przyczyn zjawisk geograficznych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- zna pojęcia geograficzne i umiejętnie je wykorzystuje do charakterystyki zjawisk</li> <li>- wyjaśnia występowanie dnia i nocy</li> <li>- potrafi tłumaczyć różnicowanie klimatyczne Ziemi</li> <li>- wskazuje związki</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- posługuje się prawidłowo pojęciami geograficznymi</li> <li>- wyjaśnia występowania zjawisk : zaćmienia Słońca, konsekwencji ruchów Ziemi, cyrkulacji powietrza na Ziemi, procesów demograficznych procesów integracji we współczesnym świecie</li> <li>- sprawdziany pisze powyżej 75%</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- biegle posługuje się pojęciami geograficznymi</li> <li>- trafnie wykorzystuje pojęcia w celach interpretacji zjawisk</li> <li>- z łatwością analizuje związki w przestrzeni geograficznej</li> <li>- jest bardzo aktywny na lekcji</li> <li>- zgłasza się do zadań dodatkowych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- w odpowiedziach stosuje w sposób wyczerpujący terminologię geograficzną</li> <li>- potrafi wyjaśnić wszystkie związki przyczynowo – skutkowe w przestrzeni geograficznej</li> <li>- sprawdziany pisze na 100%</li> </ul>



<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia przyczyny zjawisk w przestrzeni geograficznej</li> <li>- charakteryzuje US, strefy klimatyczne, rozmieszczenie ludności</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>przyczynowo – skutkowe w przestrzeni geograficznej</li> <li>- analizuje przejawy antropopresji</li> <li>- wskazuje zmiany w strukturze gospodarki świata</li> <li>- rozumie mechanizmy ekonomii</li> <li>- rozumie procesy globalizacji, urbanizacji,</li> <li>- zna konflikty światowe</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- przejawia aktywność na lekcjach</li> <li>- stosuje metody kartograficzne w przedstawianiu zjawisk</li> <li>- rozumie rozwój zrównoważony</li> <li>-ocenia miejsce Polski w świecie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia zjawiska geograficzne w sposób wyczerpujący</li> <li>- sprawdziany pisze 90%</li> <li>- zadania domowe są analizą zjawisk występujących w środowisku geograficznym</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- odpowiedzi ustne są wyczerpujące</li> <li>- jest bardzo aktywny na lekcji</li> <li>- wykazuje chęć podejmowania zadań dodatkowych</li> </ul>
--	---	--	---	---

### III. MYŚLENIE GEOGRAFICZNE

#### WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE OCENY

<b>Dopuszczająca</b>	<b>Dostateczna</b>	<b>Dobra</b>	<b>Bardzo dobra</b>	<b>Celująca</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- wykonuje proste operacje myślowe</li> <li>- oblicza wysokość Słońca tylko w prostych zadaniach</li> <li>- rozpoznaje strefę klimatu na podstawie opisu</li> <li>-oblicza amplitudy temp.</li> <li>-wyjaśnia przyczyny zróżnicowania temp. i opadów na prostych przykładach</li> <li>- charakteryzuje procesy endo i egzogeniczne</li> <li>-rozumie zjawiska wietrzenia</li> <li>-rozwiązuje proste problemy wpływu środowiska na działalność gospodarczą człowieka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- operacje myślowe opiera na analizie prostych wykresów</li> <li>- oblicza wysokość Słońca</li> <li>- oblicza różnicę czasu na Ziemi</li> <li>- oblicza proste zadania demograficzne</li> <li>- wydziela strefy klimatu na podstawie wykresów, rozumie zróżnicowanie temp. i opadów na Ziemi, interpretuje wpływ budowy geologicznej na ukształtowanie powierzchni</li> <li>- ocenia konsekwencje zróżnicowania przyrostu naturalnego</li> <li>-formułuje problemy struktury</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- stawia problemy i podaje proste hipotezy na podstawie analizy danych statystycznych</li> <li>- oblicz szerokość geogr. na podstawie wysokości Słońca</li> <li>- oblicza zadania na przeliczanie czasu</li> <li>-oblicza długość geogr. na podstawie czasu</li> <li>-oblicza biegle różne zadania demograficzne</li> <li>-rozumie problem zmiany daty</li> <li>- analizuje klimatogramy</li> <li>- potrafi wykazać proces i powstałe formy terenu</li> <li>- wykazuje przyczyny i skutki eksplozji demograficznej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>-odkrywa związki i zależności w przestrzeni geograficznej</li> <li>- oblicza wszystkie typy zadań geograficznych</li> <li>- sprawdziany pisze na 90%</li> <li>- jest aktywny na lekcjach</li> <li>- analizuje wszystkie wykresy diagramy i dane statystyczne – wysuwając prawidłowe wnioski</li> <li>- prawidłowo wyjaśnia mechanizm cyklu geologicznego i hydrologicznego</li> <li>- formułuje problemy krajów podając przyczyny i sposoby rozwiązywania dysproporcji gospodarczych</li> <li>- ocenia zmiany człowieka w</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- biegle formułuje związki przyczynowo skutkowe</li> <li>- rozwiązuje problemy stawiane na lekcji</li> <li>- jest bardzo aktywny</li> <li>-sprawdziany pisz na 100%</li> <li>-odpowiedzi ustne są wyczerpujące i poparte przykładami</li> <li>- przeprowadza wnikliwe analizy na podstawie tekstu źródłowego, wykresów, danych statystycznych</li> <li>- uzasadnia pozytywne i negatywne skutki integracji</li> <li>-wyjaśnia przyczyny globalnego ocieplenia,</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- potrafi weryfikować proste hipotezy zmian w środowisku</li> <li>- wskazuje proste konsekwencje procesów urbanizacji, uprzemysłowienia</li> <li>- porównuje kraje o zróżnicowanym stopniu rozwoju</li> <li>- potrafi w prosty sposób wykazać możliwości rozwoju gosp. Polski</li> <li>- ocenia rolę usług w gospodarce</li> </ul>	<p>handlu zagranicznego</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktów na Ziemi</li> <li>- wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia</li> <li>- rozumie konieczność działań na rzecz ochrony środow. -przedstawia zamiany w strukturze gospodarki Polski</li> <li>- ocenia walory środowiska dla gospodarki człowieka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- analizuje etapy rozwoju demograficznego państw</li> <li>- rozumie przyczynę zjawisk wulkanicznych i plutonicznych</li> <li>-rozumie przyczyny różnic klimatycznych</li> <li>- formułuje zależności między środowiskiem a działalnością człowieka na wybranym obszarze</li> <li>-przeprowadza analizę profilu glebowego</li> <li>- ocenia skutki zmian w gospodarce Polski</li> </ul>	<p>holocenie</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- dowodzi na przykładach naruszenie ekosystemu</li> <li>- rozumie przyczyny i skutki migracji na Ziemi</li> <li>- porównuje strukturę PKB i formułuje właściwe wnioski</li> <li>- uzasadnia możliwości wykorzystania zasobów mórz i oceanów</li> <li>- stawia hipotezy dalszego rozwoju gospodarki Polski</li> </ul>	<p>rozumie mechanizm El Ninio, formułuje skutki zjawiska</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- chętnie przygotowuje dodatkowe zadania</li> <li>- określa strukturę funkcjonalno – przestrzenną regionu</li> <li>- rozumie problemy własnego regionu</li> </ul>
---	---	---	--	---

#### IV. PROGNOZOWANIA, PRZEWIDYWANIA KIERUNKÓW ZMIAN W PRZYRODZIE I ŻYCIU SPOŁECZEŃSTW /R/

<b>Dopuszczająca</b>	<b>Dostateczna</b>	<b>Dobra</b>	<b>Bardzo dobra</b>	<b>Celująca</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- potrafi na podstawie obliczeń wnioskować o zmianach : <ul style="list-style-type: none"> <li>*rozmieszczenia ludności</li> <li>*klimatycznych</li> <li>*poziomu wód w rzekach</li> <li>*zmian w środowisku</li> <li>*struktury surowców energetycznych</li> </ul> </li> <li>- prowadzi proste obserwacje np. pogody</li> <li>-potrafi opisać prognozę pogody</li> <li>-dostrzega proste tendencje zmian w środowisku</li> <li>-podejmuje próby przewidywania zjawisk na podstawie opisu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wnioskuje o zmianach na podstawie przeprowadzonych obliczeń</li> <li>- potrafi postawić diagnozę zjawiska na podstawie analizy danych na przestrzeni lat</li> <li>- formułuje wnioski na podstawie obserwacji</li> <li>- opracuje prognozę pogody na podstawie map synoptycznych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wysuwa trafne prognozy zjawisk przyrodniczych i gospodarczych</li> <li>- szybko potrafi analizować dane, wykresy</li> <li>- sprawdziany pisze na 75%</li> <li>- jest aktywny na lekcji</li> <li>- opracowuje diagnozy na podstawie wielu źródeł informacji</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- stawia złożone hipotezy przewidywania zjawisk poparte przykładami literatury, danych wykresów, diagramów</li> <li>- sprawdziany pisze na 90%</li> <li>- wykazuje zainteresowanie tematem na lekcjach</li> <li>- zadaje pytania wymagające dogłębnej analizy</li> <li>-łączy zmiany przyrody ze zmianami w społeczeństwach</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- trafnie analizuje teksty źródłowe i artykuły prasowe</li> <li>- wykazuje duże zainteresowanie przewidywaniami problemu</li> <li>- sprawdziany pisze na 100%</li> <li>- jest bardzo aktywny na lekcjach</li> <li>- biegle posługuje się analizowanymi materiałami źródłowymi</li> </ul>

## 6. HISTORIA

### WYMAGANIA OGÓLNE

I. Chronologia historyczna. Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych. Dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a oraz ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska oraz procesy historyczne w kontekście danej epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego. Rozpoznaje rodzaje źródeł oraz ocenia ich przydatność do wyjaśnienia problemu historycznego. Dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym. Dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego. Dokonuje selekcji i hierarchizacji, a także integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

### WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Ocena	Wymagania dla klas I (zakres podstawowy)
	Uczeń:
Niedostateczna	Nie potrafi wyjaśnić znaczenia podstawowych terminów i najważniejszych wydarzeń oraz podać ich dat. Błędnie podaje ich przyczyny. Nie potrafi zidentyfikować głównych postaci historycznych lub myli je.
Dopuszczająca	Wyjaśnia znaczenie podstawowych terminów, określa główne skutki wojen, najważniejsze bitwy. Kojarzy daty najistotniejszych wydarzeń i podaje ich podstawowe przyczyny. Identyfikuje główne postacie historyczne.
Dostateczna	Wyjaśnia znaczenie ważnych terminów, określa skutki wojen, zna daty istotnych wydarzeń i podaje ich główne przyczyny. Identyfikuje postacie odgrywające kluczową rolę w wydarzeniach historycznych oraz przedstawia główne skutki ich działań. Prezentuje podstawowe założenia polityki państw. Wskazuje na mapie podstawowe zmiany granic. Wyjaśnia ogólnie genezy konfliktów między państwami. Wymienia najistotniejsze postanowienia traktatów pokojowych, zna główne bitwy i potrafi umieścić je w czasie i przestrzeni. Omawia w prosty sposób proces kształtowania się państw. Potrafi ogólnie przedstawić poglądy najważniejszych polityków.
Dobra	Wyjaśnia znaczenie istotnych terminów, określa skutki wojen, zna daty istotnych wydarzeń i podaje ich przyczyny. Identyfikuje postacie odgrywające kluczową rolę w wydarzeniach historycznych oraz przedstawia skutki ich działań. Prezentuje założenia polityki państw. Wskazuje na mapie zmiany granic. Wyjaśnia genezy konfliktów między państwami. Wymienia główne postanowienia traktatów pokojowych, zna ważne bitwy i umieszcza je w czasie i przestrzeni. Omawia ogólnie przebieg walk i taktykę walczących stron. Przedstawia proces kształtowania się państw. Dostrzega wpływ poszczególnych wydarzeń na sytuację społeczno – polityczną. Charakteryzuje ogólnie stosunki dyplomatyczne wielkich mocarstw i Polski. Potrafi przedstawić poglądy najważniejszych polityków.
Bardzo dobra	Wyjaśnia znaczenie wymaganych terminów, określa skutki wojen, dobrze zna daty poszczególnych wydarzeń i podaje ich przyczyny. Dobrze identyfikuje postacie biorące udział w wydarzeniach historycznych oraz przedstawia skutki ich działań. Prezentuje założenia polityki państw. Wskazuje na mapie zmiany granic. Wyjaśnia szczegółowo genezy konfliktów między państwami. Wymienia postanowienia traktatów pokojowych, zna ważne bitwy i

	umieszcza je dokładnie w czasie i przestrzeni. Omawia przebieg walk, przedstawia taktykę walczących stron oraz ogólnie ich uzbrojenie. Przedstawia proces kształtowania się państw. Dostrzega wpływ poszczególnych wydarzeń na sytuację społeczno – polityczną. Charakteryzuje stosunki dyplomatyczne wielkich mocarstw i Polski oraz potrafi oceniać działania rządów. Potrafi przedstawić poglądy najważniejszych polityków wobec konkretnych zagadnień i ocenić realizację ich osiągnięć.
Celująca	Wyjaśnia znaczenie wymaganych terminów, szczegółowo określa skutki wojen, dobrze zna daty poszczególnych wydarzeń i podaje dokładne ich przyczyny. Bardzo dobrze identyfikuje postacie biorące udział w wydarzeniach historycznych oraz przedstawia skutki ich działań. Szczegółowo prezentuje założenia polityki państw. Dokładnie wskazuje na mapie zmiany granic. Wyjaśnia szczegółowo genezy konfliktów między państwami. Wymienia postanowienia traktatów pokojowych, zna bitwy i umieszcza je dokładnie w czasie i przestrzeni oraz potrafi wskazać ich skutki. Omawia przebieg walk, przedstawia taktykę walczących stron oraz ich uzbrojenie, które potrafi porównać. Przedstawia proces kształtowania się państw. Dostrzega wpływ poszczególnych wydarzeń na sytuację społeczno – polityczną. Charakteryzuje stosunki dyplomatyczne wielkich mocarstw i Polski oraz ocenia działania rządów. Potrafi przedstawić poglądy polityków wobec konkretnych zagadnień i ocenia realizację ich osiągnięć. Ocenia postawy Polaków w okresie okupacji oraz nowych rządów.

## 7. HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

### 1. Europa i świat. Uczeń:

- 1) opisuje zasięg i konsekwencje ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie romanizacji, odwołując się do wybranych przykładów;
- 2) charakteryzuje basen Morza Śródziemnego jako obszar intensywnego przenikania się kultur w starożytności;
- 3) charakteryzuje wpływ cywilizacyjnego kręgu islamskiego na Europę w średniowieczu, w dziedzinie polityki, sztuki, filozofii;
- 4) charakteryzuje przykłady zgodnego i wrogiego współżycia chrześcijan, Żydów i muzułmanów w wybranym regionie średniowiecznej Europy;
- 5) wyjaśnia przyczyny, które spowodowały i umożliwiły ekspansję zamorską Europy u schyłku średniowiecza i w epoce nowożytnej;
- 6) charakteryzuje postaci wybranych wielkich podróżników późnego średniowiecza i nowożytności; opisuje politykę Europy wobec Chin, Indii i Japonii w XIX w.; ocenia znaczenie odkrycia kultur Chin, Indii i Japonii dla cywilizacji europejskiej;
- 7) przedstawia spory o ocenę roli kolonializmu europejskiego dla Europy i terytoriów kolonizowanych;
- 8) charakteryzuje kontakty i stosunki Stanów Zjednoczonych i Europy w XX w., z uwzględnieniem polityki, gospodarki i kultury;
- 9) charakteryzuje stanowiska w sporze o liberalizację światowego handlu i jej konsekwencje.

### 2. Język, komunikacja i media. Uczeń:

- 1) ocenia rolę języka greckiego i łacińskiego dla rozwoju kultury w strefie śródziemnomorskiej i wyjaśnia znaczenie tej wspólnoty językowej dla kultury europejskiej;
- 2) opisuje przykładowe zapożyczenia z języka greckiego i łacińskiego w języku polskim; wyjaśnia znaczenie napisów łacińskich często powtarzających się w kościołach i na cmentarzach, z uwzględnieniem zabytków regionu;
- 3) charakteryzuje grupy językowe w Europie i proces ich powstawania;

- 4) charakteryzuje przekaz ideowy i ikonograficzny katedry gotyckiej; analizuje, na wybranych przykładach, średniowieczne formy przekazu zwane „biblią dla ubogich”;
- 5) charakteryzuje kulturowe i społeczne konsekwencje upowszechnienia druków epoki nowożytnej;
- 6) opisuje instytucje i media kształtujące opinię publiczną w dobie oświecenia;
- 7) charakteryzuje kulturę masową społeczeństwa XIX-wiecznego;
- 8) charakteryzuje nowe formy przekazu informacji w społeczeństwie XIX-wiecznym, ze szczególnym uwzględnieniem prasy i reklamy oraz fotografii;
- 9) analizuje obieg informacji w społeczeństwie XX-wiecznym; charakteryzuje znaczenie nowych form w komunikacji społecznej, z uwzględnieniem radia, telewizji, filmu i Internetu; analizuje, w jaki sposób dostępne człowiekowi formy przekazu wpływają na treść przekazu;
- 10) analizuje przykłady manipulacji językowych w propagandzie politycznej i reklamie.

### **3. Kobieta i mężczyzna, rodzina. Uczeń:**

- 1) analizuje, na wybranych przykładach, obrazy miłości, role kobiety i mężczyzny oraz model rodziny w Biblii;
- 2) analizuje, na wybranych przykładach, obrazy miłości, role kobiety i mężczyzny oraz model rodziny w kulturze starożytnej Grecji i Rzymu;
- 3) wyjaśnia wpływ kultury arabskiej i prowansalskiej na europejski model miłości dworskiej w średniowieczu i ocenia trwałość tego modelu;
- 4) opisuje i porównuje miejsce dziecka w życiu społecznym w średniowieczu, w epoce nowożytnej oraz w XIX i w XX w.;
- 5) charakteryzuje polską obyczajowość w epoce nowożytnej; analizuje na przykładach ikonograficznych, pamiątnikarskich i epistolograficznych sarmackie wzorce zachowań i ocenia trwałość tych wzorców;
- 6) analizuje model kształcenia polskiego szlachcica w epoce nowożytnej;
- 7) opisuje, na wybranych przykładach, wzory miłości romantycznej i analizuje trwałość tego wzorca kulturowego;
- 8) wyjaśnia przemiany życia społecznego sprzyjające emancypacji kobiet i przejawy
- 9) tego procesu;
- 10) analizuje, na wybranych przykładach, przemiany obyczajowe w świecie zachodnim w XX w., z uwzględnieniem „rewolucji obyczajowej” lat 60.;
- 11) analizuje zmiany modelu rodziny w XX w., z uwzględnieniem przemian zaistniałych w życiu społeczeństwa polskiego.

### **4. Nauka. Uczeń:**

- 1) charakteryzuje dorobek nauki greckiej w zakresie filozofii, geometrii, fizyki, astronomii i medycyny;
- 2) wyjaśnia antyczne korzenie współczesnych dyscyplin naukowych;
- 3) opisuje genezę uniwersytetu i jego organizację;
- 4) wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej;
- 5) opisuje funkcjonowanie nowożytnej republiki uczonych (*republiques des lettres*); charakteryzuje instytucje nowożytnej nauki (akademia, encyklopedia);
- 6) ocenia dziedzictwo oświeceniowego racjonalizmu w świecie współczesnym;
- 7) charakteryzuje XIX-wieczną fascynację „postępem”;
- 8) charakteryzuje konsekwencje darwinizmu i teorii psychoanalizy w naukach społecznych i refleksji etycznej w XIX i XX w.;
- 9) analizuje wybrane interpretacje socjologiczne odnoszące się do przemian życia społecznego w XX w.;
- 10) przedstawia współczesne spory etyczne wokół uprawnień i granic poznawczych nauki.

**5. Swojskość i obcość. Uczeń:**

- 1) opisuje greckie i rzymskie pojęcia barbarzyńcy; charakteryzuje, na wybranych przykładach, kontakty Greków i Rzymian z ludami uważanymi przez nich za barbarzyńców;
- 2) wyjaśnia na przykładach starożytnych Greków i Rzymian fenomen uznawania własnej kultury za kulturę prawdziwie ludzką;
- 3) wyjaśnia genezę i konsekwencje antyjudajizmu w średniowiecznej Europie;
- 4) analizuje, na wybranych przykładach, postrzeganie swojskości i obcości w okresie krucjat;
- 5) charakteryzuje i ocenia postawy Europejczyków wobec mieszkańców zdobywanych i odkrywanych ziem w epoce nowożytnej;
- 6) wyjaśnia różnice między oświeceniową koncepcją tolerancji a współczesnym rozumieniem tego pojęcia;
- 7) charakteryzuje obecność mitu „szlachetnego dzikusa” w literaturze epoki, opisuje europejskie wyobrażenia o mieszkańcach innych kontynentów zawarte w literaturze przygodowej;
- 8) charakteryzuje i ocenia idee nacjonalizmu i rasizmu w XIX w.;
- 9) analizuje wielokulturowość społeczeństwa II Rzeczypospolitej;
- 10) analizuje, na wybranych przykładach, współczesne społeczeństwa wielokulturowe.

**6. Gospodarka. Uczeń:**

- 1) opisuje formy wymiany handlowej w świecie starożytnym;
- 2) opisuje początki pieniądza i wyjaśnia konsekwencje pojawienia się pieniądza w obrocie handlowym;
- 3) opisuje różne formy kredytowania przedsięwzięć handlowych (i innych) w starożytności, średniowieczu i nowożytności; wyjaśnia niezbędność kredytu dla funkcjonowania gospodarki rynkowej;
- 4) wyjaśnia stosunek Kościoła do bogactwa i bogacenia się w średniowieczu;
- 5) opisuje instytucje ważne dla rozwoju gospodarki kapitalistycznej (np. bank, giełdę, weksel); charakteryzuje ponadregionalne więzi gospodarcze w epoce nowożytnej;
- 6) wyjaśnia genezę gospodarki kapitalistycznej w Europie i ocenia rolę, jaką odegrał kapitalizm w zapewnieniu Europie pierwszeństwa w nowożytnym świecie;
- 7) charakteryzuje gospodarkę kapitalistyczną w XIX w.; opisuje miasto przemysłowe; wyjaśnia znaczenie kwestii robotniczej;
- 8) charakteryzuje poglądy entuzjastów kapitalizmu oraz przedstawia krytyczne opinie na temat gospodarki kapitalistycznej w XIX w.; wyjaśnia główne założenia marksowskiej teorii ekonomicznej;
- 9) charakteryzuje gospodarkę realnego socjalizmu i jej konsekwencje;
- 10) wyjaśnia, czym jest państwo opiekuńcze, i opisuje jego genezę; opisuje kilka odmiennych przykładów współczesnych państw opiekuńczych; przedstawia argumenty w sporze o efektywność i sprawiedliwość państwa opiekuńczego.

**7. Rządzący i rządzi. Uczeń:**

- 1) wyjaśnia pojęcie obywatel i obywatelstwo w *polis* ateńskiej i w republikańskim Rzymie;
- 2) wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia obywatel w późniejszych epokach, z uwzględnieniem Rzeczypospolitej przedrozbiorowej;

- 3) charakteryzuje zakres władzy cesarza, papieża i króla oraz ich wzajemne relacje w średniowieczu; opisuje zakres władzy samorządu miejskiego w średniowiecznym mieście;
- 4) analizuje relikty świata feudalnego w późniejszych epokach;
- 5) analizuje funkcjonowanie staropolskiego parlamentaryzmu na tle porównawczym;
- 6) analizuje i ocenia zjawisko oligarchizacji życia politycznego i rozwoju klienteli jako nieformalnego systemu władzy w I Rzeczypospolitej;
- 7) analizuje, na wybranych przykładach, zjawisko rewolucji społeczno-politycznej i jego ideowe korzenie;
- 8) analizuje, na wybranych przykładach, ruch anarchistyczny;
- 9) analizuje, na wybranych przykładach, działalność opozycji politycznej w PRL;
- 10) objaśnia pojęcie antyutopii, odwołując się do prac Orwella i Huxleya.

#### **8. Wojna i wojskowość. Uczeń:**

- 1) charakteryzuje, na wybranych przykładach, strategię Aleksandra Wielkiego i Juliusza Cezara;
- 2) charakteryzuje organizację i technikę wojenną armii rzymskiej;
- 3) charakteryzuje etos rycerski;
- 4) wyjaśnia, na wybranych przykładach, koncepcję wojny sprawiedliwej i niesprawiedliwej w średniowieczu;
- 5) analizuje przyczyny i następstwa wojen religijnych w nowożytnej Europie;
- 6) charakteryzuje wybrane sylwetki wodzów i ich strategię z okresu Rzeczypospolitej przedrozbiorowej;
- 7) charakteryzuje, na wybranych przykładach, strategię Napoleona I; analizuje czarną i białą legendę napoleońską; wyjaśnia różnice w ocenie Napoleona I w Polsce i w innych państwach europejskich;
- 8) charakteryzuje i porównuje trzy koncepcje stworzenia ładu światowego: Pax Romana, Pax Britannica i Pax Americana;
- 9) analizuje wybrane przepisy prawa międzynarodowego o wojnie;
- 10) charakteryzuje ruch pacyfistyczny; charakteryzuje wizję globalnej zagłady obecną w literaturze i filmach *science-fiction*.

#### **9. Ojczysty Panteon i ojczyste spory. Uczeń:**

- 1) charakteryzuje, na wybranych przykładach, antyczne wzory bohaterstwa, żołnierza i obrońcy ojczyzny oraz ich recepcję w polskiej myśli politycznej, tradycji literackiej oraz edukacyjnej późniejszych epok;
- 2) charakteryzuje antyczny wzorzec obywatela oraz jego recepcję w polskiej myśli i praktyce politycznej późniejszych epok;
- 3) charakteryzuje, na wybranych przykładach, koncepcje polityczne władców z dynastii piastowskiej;
- 4) charakteryzuje oraz ocenia, na wybranych przykładach, rolę ludzi Kościoła w budowie państwa polskiego;
- 5) charakteryzuje, na wybranych przykładach, postawy obywateli wobec wyzwań epoki (XVI-XVIII w.);
- 6) charakteryzuje spory o przyczyny upadku I Rzeczypospolitej;
- 7) charakteryzuje i ocenia polityczne koncepcje nurtu insurekcyjnego oraz nurtu realizmu politycznego;
- 8) charakteryzuje spory o ocenę dziewiętnastowiecznych powstań narodowych;
- 9) charakteryzuje spory o kształt Polski w XX w., uwzględniając cezury 1918 r., 1944–1945, 1989 r., oraz prezentuje sylwetki czołowych uczestników tych wydarzeń;

10) charakteryzuje postawy społeczne wobec totalitarnej władzy, uwzględniając różnorodne formy oporu, oraz koncepcje współpracy lub przystosowania.

## 8. INFORMATYKA

### WYMAGANIA

I. Bezpieczne posługiwanie się komputerem i jego oprogramowaniem, wykorzystanie sieci komputerowej; komunikowanie się za pomocą komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych.

II. Wyszukiwanie, gromadzenie i przetwarzanie informacji z różnych źródeł; opracowywanie za pomocą komputera: rysunków, tekstów, danych liczbowych, motywów, animacji, prezentacji multimedialnych.

III. Rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji z wykorzystaniem komputera, z zastosowaniem podejścia algorytmicznego.

IV. Wykorzystanie komputera oraz programów i gier edukacyjnych do poszerzania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin oraz do rozwijania zainteresowań.

V. Ocena zagrożeń i ograniczeń, docenianie społecznych aspektów rozwoju i zastosowań informatyki.

1. Bezpieczne posługiwanie się komputerem, jego oprogramowaniem i korzystanie z sieci komputerowej. Uczeń:

1) opisuje podstawowe elementy komputera, jego urządzenia zewnętrzne i towarzyszące (np. aparat cyfrowy) i ich działanie w zależności od wartości ich podstawowych parametrów, wyjaśnia współdziałanie tych elementów;

2) projektuje zestaw komputera sieciowego, dobierając parametry jego elementów, odpowiednio do swoich potrzeb;

3) korzysta z podstawowych usług w sieci komputerowej, lokalnej i rozległej, związanych z dostępem do informacji, wymianą informacji i komunikacją, przestrzega przy tym zasad n-etykiety i norm prawnych, dotyczących bezpiecznego korzystania i ochrony informacji oraz danych w komputerach w sieciach komputerowych.

2. Wyszukiwanie, gromadzenie, selekcjonowanie, przetwarzanie i wykorzystywanie informacji, współtworzenie zasobów w sieci, korzystanie z różnych źródeł i sposobów zdobywania informacji. Uczeń:

1) znajduje dokumenty i informacje w udostępnianych w Internecie bazach danych (np. bibliotecznych, statystycznych, w sklepach internetowych), ocenia ich przydatność i wiarygodność i gromadzi je na potrzeby realizowanych projektów z różnych dziedzin;

2) tworzy zasoby sieciowe związane ze swoim kształceniem i zainteresowaniami;

3) dobiera odpowiednie formaty plików do rodzaju i przeznaczenia zapisanych w nich informacji.

3. Uczeń wykorzystuje technologie komunikacyjno-informacyjne do komunikacji i współpracy z nauczycielami i innymi uczniami, a także z innymi osobami, jak również w swoich działaniach kreatywnych.



4. Opracowywanie informacji za pomocą komputera, w tym: rysunków, tekstów, danych liczbowych, animacji, prezentacji multimedialnych i filmów.

Uczeń:

- 1) edytuje obrazy w grafice rastrowej i wektorowej, dostrzega i wykorzystuje różnice między tymi typami obrazów;
- 2) przekształca pliki graficzne, z uwzględnieniem wielkości plików i ewentualnej utraty jakości obrazów;
- 3) opracowuje obrazy i filmy pochodzące z różnych źródeł, tworzy albumy zdjęć;
- 4) opracowuje wielostronicowe dokumenty o rozbudowanej strukturze, stosuje style i szablony, tworzy spis treści;
- 5) gromadzi w tabeli arkusza kalkulacyjnego dane pochodzące np. z Internetu, stosuje zaawansowane formatowanie tabeli arkusza, dobiera odpowiednie wykresy do zaprezentowania danych;
- 6) tworzy bazę danych, posługuje się formularzami, porządkuje dane, wyszukuje informacje, stosując filtrowanie;
- 7) wykonuje podstawowe operacje modyfikowania i wyszukiwania informacji na relacyjnej bazie danych;
- 8) tworzy rozbudowaną prezentację multimedialną na podstawie konspektu i przygotowuje ją do pokazu, przenosi prezentację do dokumentu i na stronę internetową, prowadzi wystąpienie wspomagane prezentacją;
- 9) projektuje i tworzy stronę internetową, posługując się stylami, szablonami i elementami programowania.

5. Rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji z wykorzystaniem komputera, stosowanie podejścia algorytmicznego. Uczeń:

- 1) prowadzi dyskusje nad sytuacjami problemowymi;
- 2) formułuje specyfikacje dla wybranych sytuacji problemowych;
- 3) projektuje rozwiązanie: wybiera metodę rozwiązania, odpowiednio dobiera narzędzia komputerowe, tworzy projekt rozwiązania;
- 4) realizuje rozwiązanie na komputerze za pomocą oprogramowania aplikacyjnego lub języka programowania;
- 5) testuje otrzymane rozwiązanie, ocenia jego własności, w tym efektywność działania oraz zgodność ze specyfikacją;
- 6) przeprowadza prezentację i omawia zastosowania rozwiązania.

6. Wykorzystywanie komputera oraz programów edukacyjnych do poszerzania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin. Uczeń:

- 1) wykorzystuje oprogramowanie dydaktyczne i technologie informacyjno-komunikacyjne w pracy twórczej i przy rozwiązywaniu zadań i problemów szkolnych;
- 2) korzysta, odpowiednio do swoich zainteresowań i potrzeb, z zasobów edukacyjnych udostępnianych na portalach przeznaczonych do kształcenia na odległość.

7. Wykorzystywanie komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych do rozwijania zainteresowań, opisywanie zastosowań informatyki, ocena zagrożeń i ograniczeń, aspekty społeczne rozwoju i zastosowań informatyki. Uczeń:

- 1) opisuje szanse i zagrożenia dla rozwoju społeczeństwa, wynikające z rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- 2) omawia normy prawne odnoszące się do stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych, dotyczące m.in. rozpowszechniania programów komputerowych, przestępczości komputerowej, poufności, bezpieczeństwa i ochrony danych oraz informacji w komputerze i w sieciach komputerowych;
- 3) zapoznaje się z możliwościami nowych urządzeń i programów związanych z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i potrzebami edukacyjnymi.

**9. JĘZYKI OBCE**
**WYMAGANIA OGÓLNE**

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
<p><b>I. Znajomość środków językowych.</b>                      Uczeń posługuje się w miarę rozwiniętym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>II. Rozumienie wypowiedzi.</b>                      Uczeń rozumie proste, typowe wypowiedzi ustne, artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>III. Tworzenie wypowiedzi.</b>                      Uczeń samodzielnie formułuje krótkie, proste, zrozumiałe wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>IV. Reagowanie na wypowiedzi.</b>                      Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>V. Przetwarzanie wypowiedzi.</b>                      Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych</p>	<p><b>I. Znajomość środków językowych.</b>                      Uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>II. Rozumienie wypowiedzi.</b>                      Uczeń rozumie wypowiedzi ustne i pisemne o różnorodnej formie i długości, w różnych warunkach odbioru, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>III. Tworzenie wypowiedzi.</b>                      Uczeń tworzy płynne i zrozumiałe, dłuższe wypowiedzi ustne oraz dłuższe wypowiedzi pisemne, bogate i spójne pod względem treści, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>IV. Reagowanie na wypowiedzi</b>                      Uczeń reaguje płynnie, w formie ustnej i pisemnej, w różnorodnych, bardziej złożonych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p> <p><b>V. Przetwarzanie wypowiedzi.</b>                      Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.</p>

## WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
<p><b>1. Uczeń posługuje się w miarę rozwiniętym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) człowiek (np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, zainteresowania, problemy etyczne);</li> <li>2) dom (np. miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania);</li> <li>3) szkoła (np. przedmioty nauczania, oceny i wymagania, życie szkoły, kształcenie pozaszkolne, system oświaty);</li> <li>4) praca (np. zawody i związane z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, praca dorywcza, rynek pracy);</li> <li>5) życie rodzinne i towarzyskie (np. okresy życia, członkowie rodziny, koledzy, przyjaciele, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy);</li> <li>6) żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowanie, lokale gastronomiczne, diety);</li> <li>7) zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, reklama, korzystanie z usług, środki płatnicze, banki, ubezpieczenia);</li> <li>8) podróżowanie i turystyka (np. środki transportu, informacja turystyczna, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, wypadki);</li> <li>9) kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, media);</li> <li>10) sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, imprezy sportowe, sport wyczynowy);</li> <li>11) zdrowie (np. samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, higieniczny tryb życia, niepełnosprawni, uzależnienia, ochrona zdrowia);</li> <li>12) nauka i technika (np. odkrycia naukowe, wynalazki, obsługa i korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych, awarie, technologie informacyjno-komunikacyjne);</li> <li>13) świat przyrody (np. klimat, świat roślin i zwierząt, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska, naturalnego, klęski żywiołowe, katastrofy, przestrzeń kosmiczna);</li> <li>14) państwo i społeczeństwo (np. struktura państwa, urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, przestępczość, polityka społeczna, gospodarka);</li> <li>15) elementy wiedzy o krajach obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej, w tym znajomość problemów pojawiających się na styku różnych kultur i społeczności.</li> </ol>	<p><b>1. Uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:</b></p>
<p><b>2. Uczeń rozumie ze słuchu proste, typowe wypowiedzi (np. instrukcje komunikaty, ogłoszenia, rozmowy) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) określa główną myśl tekstu;</li> <li>2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu;</li> <li>3) znajduje w tekście określone informacje;</li> <li>4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;</li> <li>5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);</li> <li>6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.</li> </ol>	<p><b>2. Uczeń rozumie ze słuchu teksty o różnorodnej formie i długości (np. rozmowy, dyskusje, wywiady, wykłady, komunikaty, instrukcje, wiadomości, audycje radiowe i telewizyjne) w różnych warunkach odbioru:</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) oddziela fakty od opinii.</li> </ol>

<p><b>3. Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne):</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) określa główną myśl tekstu;</li> <li>2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu;</li> <li>3) znajduje w tekście określone informacje;</li> <li>4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;</li> <li>5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);</li> <li>6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu;</li> <li>7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.</li> </ol>	<p><b>3. Uczeń rozumie wypowiedzi pisemne o różnorodnej formie i długości, (np. artykuły prasowe, recenzje, wywiady, teksty literackie):</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) oddziela fakty od opinii.</li> </ol>
<p><b>4. Uczeń tworzy krótkie, proste, zrozumiałe, wypowiedzi ustne:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;</li> <li>2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego i komentuje je;</li> <li>3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;</li> <li>4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;</li> <li>5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia;</li> <li>6) przedstawia opinie innych osób;</li> <li>7) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań i poglądów;</li> <li>8) opisuje intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;</li> <li>9) opisuje doświadczenia swoje i innych osób;</li> <li>10) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości;</li> <li>11) wyjaśnia sposób obsługi prostych urządzeń (np. automatu do napojów, bankomatu);</li> <li>12) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.</li> </ol>	<p><b>4. Uczeń tworzy płynne i zrozumiałe, dłuższe wypowiedzi ustne:</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) wyjaśnia sposób obsługi bardziej skomplikowanych urządzeń oraz procedury postępowania (np. załatwianie spraw w instytucjach);</li> <li>2) przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu.</li> </ol>

<p><b>5. Uczeń tworzy krótkie, proste, zrozumiałe wypowiedzi pisemne (np. wiadomość, opis, notatka, ogłoszenie, zaproszenie, ankieta, pocztówka, e-mail, list prywatny, prosty list formalny):</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;</li> <li>2) opisuje wydarzenia życia codziennego i komentuje je;</li> <li>3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;</li> <li>4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;</li> <li>5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia;</li> <li>6) przedstawia opinie innych osób;</li> <li>7) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań i poglądów;</li> <li>8) opisuje intencje, marzenia, nadzieje, i plany na przyszłość;</li> <li>9) opisuje doświadczenia swoje i innych osób;</li> <li>10) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości;</li> <li>11) wyjaśnia sposób obsługi prostych urządzeń (np. automatu do napojów, automatu telefonicznego);</li> <li>12) stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze;</li> <li>13) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.</li> </ol>	<p><b>5. Uczeń tworzy dłuższe wypowiedzi pisemne (np. list formalny, rozprawka, opis, opowiadanie, sprawozdanie, recenzja), bogate i spójne pod względem treści:</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) wyjaśnia sposób obsługi bardziej skomplikowanych urządzeń oraz procedury postępowania (np. załatwianie spraw w instytucjach);</li> <li>2) przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu.</li> </ol>
<p><b>6. Uczeń reaguje ustnie w sposób zrozumiały, w typowych sytuacjach:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);</li> <li>2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;</li> <li>3) stosuje formy grzecznościowe;</li> <li>4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;</li> <li>5) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. wymiana zakupionego towaru);</li> <li>6) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;</li> <li>7) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;</li> <li>8) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych;</li> <li>9) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);</li> <li>10) prosi o radę i udziela rady;</li> <li>11) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;</li> </ol>	<p><b>6. Uczeń reaguje ustnie w sposób płynny w różnorodnych, bardziej złożonych sytuacjach:</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) prowadzi negocjacje w trudnych sytuacjach życia codziennego (np. niezasłużone oskarżenie, spowodowanie szkody);</li> <li>2) aktywnie uczestniczy w rozmowie i dyskusji (przedstawia opinie i argumenty, odpiera argumenty przeciwnie);</li> <li>3) komentuje, zgadza się lub kwestionuje zdanie innych uczestników dyskusji;</li> <li>4) spekuluje na temat przyczyn i konsekwencji zdarzeń przeszłych i przyszłych;</li> <li>5) wysuwa i rozważa hipotezy.</li> </ol>

<p>12) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny; 13) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie tego, co powiedział rozmówca.</p>	
<p><b>7. Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. e-mail, wiadomość, list prywatny i prosty list formalny) w typowych sytuacjach:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);</li> <li>2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;</li> <li>3) prowadzi proste negocjacje (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);</li> <li>4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;</li> <li>5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;</li> <li>6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się i sprzeciwia;</li> <li>7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);</li> <li>8) prosi o radę i udziela rady;</li> <li>9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;</li> <li>10) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny</li> </ol>	<p><b>7. Uczeń reaguje w formie dłuższego, złożonego tekstu pisanego (np. list prywatny lub formalny, sprawozdanie) w sytuacjach formalnych i nieformalnych:</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) prowadzi negocjacje w trudnych sytuacjach życia codziennego (np. niezasłużone oskarżenie, spowodowanie szkody);</li> <li>2) ustosunkowuje się do opinii innych osób;</li> <li>3) przedstawia opinie i argumenty, odpira argumenty przeciwne;</li> <li>4) komentuje, akceptuje lub kwestionuje zdanie innych;</li> <li>5) spekuluje na temat przyczyn i konsekwencji zdarzeń przeszłych i przyszłych;</li> <li>6) wysuwa i rozważa hipotezy.</li> </ol>
<p><b>8. Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) przekazuje w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;</li> <li>2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;</li> <li>3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.</li> </ol>	<p><b>8. Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</b></p> <p>wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) streszcza usłyszany lub przeczytany tekst;</li> <li>2) rozwija notatkę, ogłoszenie, nagłówki prasowe;</li> <li>3) stosuje zmiany stylu lub formy tekstu</li> </ol>
<p><b>9. Uczeń dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).</b></p> <p><b>10. Uczeń współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.</b></p> <p><b>11. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.</b></p> <p><b>12. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa i zwroty) oraz strategie kompensacyjne (np. parafraza, definicja) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.</b></p> <p><b>13. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).</b></p>	

## 10. . JEZYK POLSKI

### WYMAGANIA OGÓLNE

#### I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń rozumie teksty o skomplikowanej budowie; dostrzega sensy zawarte w strukturze głębokiej tekstu; rozpoznaje funkcje tekstu i środki językowe służące ich realizacji; ma świadomość kryteriów poprawności językowej.

#### II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń stosuje w analizie podstawowe pojęcia z zakresu poetyki; w interpretacji tekstu wykorzystuje wiedzę o kontekstach, w jakich może być on odczytywany; poznaje niezbędne dla lektury fakty z historii literatury i innych dziedzin humanistyki; odczytuje rozmaite sensy dzieła; dokonuje interpretacji porównawczej.

#### III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń buduje wypowiedzi o wyższym stopniu złożoności; stosuje w nich podstawowe zasady logiki i retoryki; ma świadomość własnej kompetencji językowej.

### WYMAGANIA SZCZEGÓLWE

<b>ZAKRES PODSTAWOWY</b>	
<b>I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.</b>	
<b>1. Czytanie i słuchanie. Uczeń:</b>	
1) odczytuje sens całego tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie, odróżnia znaczenie realne i etymologiczne) oraz wydzielonych przez siebie fragmentów; potrafi objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości;	
2) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), politycznych (przemówienie) i popularnonaukowych; wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; odczytuje zawarte w odbieranych tekstach informacje zarówno jawne, jak i ukryte;	
3) rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu;	
4) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, rozpoznaje zastosowane w nim środki językowe i ich funkcje w tekście;	
5) wyróżnia argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia w tekście argumentacyjnym, dokonuje jego logicznego streszczenia;	
6) rozróżnia w dialogu odpowiedzi właściwe i unikowe;	
7) rozpoznaje w wypowiedzi ironię, objaśnia jej mechanizm i funkcję;	
8) rozpoznaje pytania podchwytliwe i sugerujące odpowiedź;	
9) rozpoznaje manipulację językową w tekstach reklamowych, w języku polityków i dziennikarzy.	
<b>2. Samokształcenie i docieranie do informacji. Uczeń:</b>	
1) szuka literatury przydatnej do opracowania różnych zagadnień; selekcionuje ją według wskazanych kryteriów (w zasobach bibliotecznych korzysta zarówno z tradycyjnego księgozbioru, jak i z zapisów multimedialnych i elektronicznych, w tym Internetu);	
<b>3. Świadomość językowa. Uczeń:</b>	
1) analizuje i definiuje (w razie potrzeby z pomocą słowników) znaczenia słów;	
2) zna pojęcia znaku i systemu znaków; uzasadnia, że język jest systemem znaków; rozróżnia znaki werbalne i niewerbalne, ma świadomość ich różnych funkcji i sposobów	

- interpretacji;
- 3) zna pojęcie aktu komunikacji językowej i wskazuje jego składowe (nadawca, odbiorca, kod, komunikat, kontekst), dostrzega i omawia współczesne zmiany modelu komunikacji językowej (np. różnice między tradycyjną komunikacją ustną lub pisaną a komunikacją przez Internet);
  - 4) rozpoznaje i nazywa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);
  - 5) wskazuje w czytanych tekstach i analizuje przykłady odmian terytorialnych, środowiskowych i zawodowych polszczyzny;
  - 6) rozpoznaje w czytanych tekstach oraz wypowiedziach mówionych stylizację, rozróżnia jej rodzaje (archaizację, dialektyzację, kolokwializację) i określa funkcje;
  - 7) rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej, poprawności i stosowności wypowiedzi; rozpoznaje i poprawia różne typy błędów językowych;
  - 8) odróżnia słownictwo neutralne od emocjonalnego i wartościującego, oficjalne od swobodnego.

**II. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela.**

- 1. Wstępne rozpoznanie. Uczeń:**
- 1) prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki;
  - 2) określa problematykę utworu;
  - 3) rozpoznaje konwencję literacką (stałe pojawianie się danego literackiego rozwiązania w obrębie pewnego historycznie określonego zbioru utworów). spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.

**2. Analiza. Uczeń:**

- 1) wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego i ich funkcje (poznane wcześniej, a ponadto: oksymorony, synekdochy, hiperbole, elipsy, paralelizmy) oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw wersyfikacji, kompozycji, genologii) i określa ich funkcje;
- 2) dostrzega w czytanych utworach cechy charakterystyczne określonej epoki (średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, współczesność);
- 3) analizując teksty dawne, dostrzega różnice językowe (fonetyczne, leksykalne) wynikające ze zmian historycznych;
- 4) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja);
- 5) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty (dostrzega cechy wspólne i różne).

**3. Interpretacja. Uczeń:**

- 1) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (np. słowa-klucze, wyznaczniki kompozycji);
- 2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty (np. literackie, kulturowe, filozoficzne, religijne);
- 3) porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich;
- 4) odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu.

**4. Wartości i wartościowanie. Uczeń:**

- 1) dostrzega związek języka z wartościami, rozumie, że język podlega wartościowaniu, (np. język jasny, prosty, zrozumiały, obrazowy, piękny), jest narzędziem wartościowania, a także źródłem poznania wartości (utrwalonych w znaczeniach nazw wartości, takich jak: dobro, prawda, piękno; wiara, nadzieja, miłość; wolność, równość, braterstwo; Bóg, honor, ojczyzna; solidarność, niepodległość, tolerancja);



2) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne;
3) dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumie źródła tych konfliktów
<b>III. TWORZENIE WYPOWIEDZI.</b>
<b>1. Mówienie i pisanie. Uczeń:</b>
1) tworzy dłuższy tekst pisany lub mówiony (rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej;
2) przygotowuje wypowiedź (wybiera formę gatunkową i odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera właściwe słownictwo);
3) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
4) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność głosu);
<b>2. Świadomość językowa. Uczeń:</b>
1) operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie rozwijającym i koncentrującym się przede wszystkim wokół tematów: Polska, Europa, świat – współczesność i przeszłość; kultura, cywilizacja, polityka).

## J. MATEMATYKA

Na ocenę dopuszczającą	Na ocenę dostateczną	Na ocenę dobrą	Na ocenę bardzo dobrą
<b>I. LICZBY RZECZYWISTE</b>			
Uczeń : – podaje przykłady liczb pierwszych, parzystych i nieparzystych – rozpoznaje liczby całkowite i liczby wymierne wśród podanych liczb – podaje przykłady liczb całkowitych i wymiernych – odczytuje z osi liczbowej współrzędną danego punktu i odwrotnie: zaznacza punkt o podanej współrzędnej na osi liczbowej – wykonuje działania na liczbach wymiernych – wskazuje liczby niewymierne wśród podanych liczb – wskazuje wśród podanych liczb w postaci dziesiętnej liczby wymierne oraz niewymierne – wyznacza rozwinięcie dziesiętne ułamków zwykłych – zamienia skończone rozwinięcia dziesiętne na ułamki	Uczeń: – podaje dzielniki danej liczby naturalnej – przeprowadza proste dowody dotyczące podzielności liczb – konstruuje odcinki o długościach niewymiernych – przedstawia ułamki dziesiętne okresowe w postaci ułamków zwykłych – oblicza wartość pierwiastka dowolnego stopnia z liczby nieujemnej – wyłącza czynnik przed znak pierwiastka – włącza czynnik pod znak pierwiastka – wyznacza wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających pierwiastki, stosując prawa działań na pierwiastkach – stosuje twierdzenia o działaniach na potęgach do	Uczeń: – zaznacza na osi liczbowej punkt odpowiadający liczbie niewymiernej – wykazuje, dobierając odpowiednio przykłady, że suma, różnica, iloczyn oraz iloraz liczb niewymiernych nie musi być liczbą niewymierną – wyznacza wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających pierwiastki nieparzystego stopnia z	Uczeń: – stosuje obliczenia procentowe w zadaniach praktycznych dotyczących płac, podatków, rozliczeń bankowych

zwykle – oblicza wartość pierwiastka drugiego i trzeciego stopnia z liczby nieujemnej – oblicza wartość pierwiastka trzeciego stopnia z liczby rzeczywistej – oblicza wartość pierwiastka nieparzystego stopnia z liczby rzeczywistej – oblicza wartość potęgi liczby o wykładniku naturalnym i całkowitym ujemnym – zapisuje i odczytuje liczbę w notacji wykładniczej – zaokrągla liczbę z podaną dokładnością – oblicza procent danej liczby – interpretuje pojęcia procentu i punktu procentowego	obliczania wartości wyrażeń – stosuje twierdzenia o działaniach na potęgach do upraszczania wyrażeń algebraicznych – wykonuje działania na liczbach zapisanych w notacji wykładniczej – oblicza błąd przybliżenia danej liczby oraz ocenia, czy jest to przybliżenie z nadmiarem, czy z niedomiarem – szacuje wyniki działań – oblicza, jakim procentem jednej liczby jest druga liczba – wyznacza liczbę, gdy dany jest jej procent – zmniejsza i zwiększa liczbę o dany procent	liczb rzeczywistych, stosując prawa działań na pierwiastkach – stosuje obliczenia procentowe w zadaniach praktycznych	
<b>II JĘZYK MATEMATYKI</b>			
Uczeń: – posługuje się pojęciami: zbiór, podzbiór, zbiór pusty, zbiór skończony, zbiór nieskończony – posługuje się pojęciami: iloczyn, suma oraz różnica zbiorów – rozróżnia pojęcia: przedział otwarty, domknięty, lewostronnie domknięty, prawostronnie domknięty, nieograniczony – zapisuje przedział i zaznacza go na osi liczbowej – odczytuje i zapisuje symbolicznie przedział zaznaczony na osi liczbowej – wyznacza iloczyn, sumę i różnicę przedziałów oraz zaznacza je na osi liczbowej – sprawdza, czy dana liczba rzeczywista jest rozwiązaniem nierówności – zapisuje zbiór rozwiązań nierówności w postaci przedziału – mnoży sumę algebraiczną przez sumę – stosuje odpowiedni wzór skróconego mnożenia do	Uczeń: – wymienia elementy danego zbioru oraz elementy do niego nienależące – opisuje słownie i symbolicznie dany zbiór – wyznacza iloczyn, sumę oraz różnicę danych zbiorów – wyznacza przedział opisany podanymi nierównościami – wymienia liczby należące do przedziału, spełniające zadane warunki – wyznacza iloczyn, sumę i różnicę przedziałów oraz zaznacza je na osi liczbowej – rozwiązuje nierówności pierwszego stopnia z jedną niewiadomą – przekształca wyrażenia algebraiczne, uwzględniając umowę o kolejności wykonywania działań – wykonuje działania na liczbach postaci $a + b\sqrt{c}$ – przekształca wyrażenie algebraiczne z zastosowaniem wzorów skróconego mnożenia – stosuje przekształcenia algebraiczne do przekształcenia	Uczeń: – określa relację zawierania zbiorów – wyznacza dopełnienie zbioru – wymienia liczby należące do przedziału spełniające zadane warunki – wyznacza iloczyn, sumę i różnicę różnych zbiorów liczbowych oraz zapisuje je symbolicznie – stosuje nierówności pierwszego stopnia z jedną niewiadomą do rozwiązywania zadań osadzonych w kontekście praktycznym	Uczeń: – przedstawia na diagramie zbiór, który jest wynikiem działań na trzech dowolnych zbiorach – usuwa niewymierność z mianownika ułamka – rozwiązuje, stosując interpretację geometryczną, trudniejsze równania i nierówności z wartością bezwzględną

wyznaczenia kwadratu sumy lub różnicy oraz różnicy kwadratów – oblicza wartość bezwzględną danej liczby – rozróżnia pojęcia: błąd bezwzględny, błąd względny przybliżenia	równoważnego równań oraz nierówności – upraszcza wyrażenia z wartością bezwzględną – rozwiązuje, stosując interpretację geometryczną, elementarne równania i nierówności z wartością bezwzględną – oblicza błąd bezwzględny oraz błąd względny przybliżenia liczby	– stosuje wzory skróconego mnożenia do wykonywania działań na liczbach postaci $a + b\sqrt{c}$ – wyprowadza wzory skróconego mnożenia	
<b>III. FUNKCJA LINIOWA</b>			
Uczeń: – stosuje pojęcia: funkcja, argument, dziedzina, wartość funkcji, wykres funkcji, miejsce zerowe funkcji – rozpoznaje funkcję liniową, mając dany jej wzór oraz szkicuje jej wykres – interpretuje współczynniki występujące we wzorze funkcji liniowej i wskazuje wśród danych wzorów funkcji liniowych te, których wykresy są równoległe – podaje własności funkcji liniowej danej wzorem – wyznacza miejsce zerowe i określa monotoniczność funkcji liniowej danej wzorem – wyznacza współrzędne punktów, w których wykres funkcji liniowej przecina osie układu współrzędnych oraz podaje, w których ćwiartkach układu znajduje się wykres – podaje równanie kierunkowe i ogólne prostej – oblicza współczynnik kierunkowy prostej, mając dane współrzędne dwóch punktów należących do tej prostej – podaje warunek prostokątności prostych o równaniach kierunkowych – określa typ układu równań (czy dany układ równań jest układem oznaczonym, nieoznaczonym, czy sprzecznym) – rozwiązuje układ równań metodą podstawiania i przeciwnych współczynników – interpretuje geometrycznie układ równań	Uczeń: – rozpoznaje wśród danych przyporządkowań te, które opisują funkcje – podaje przykłady funkcji – wyznacza wzór funkcji liniowej, której wykres spełnia zadane warunki, np. jest równoległy do wykresu danej funkcji liniowej – zamienia równanie ogólne prostej, która nie jest równoległa do osi $OY$ , na równanie w postaci kierunkowej – wyznacza równanie prostej przechodzącej przez dwa dane punkty – rysuje prostą opisaną równaniem ogólnym – wyznacza równanie prostej prostopadłej do danej prostej i przechodzącej przez dany punkt – układa i rozwiązuje układ równań do zadania z treścią – rozwiązuje układ równań metodą graficzną – przeprowadza analizę zadania z treścią, a następnie zapisuje odpowiednie równanie, nierówność liniową lub wzór funkcji liniowej	Uczeń: – opisuje funkcję różnymi sposobami – wyznacza wartości parametrów, dla których funkcja ma określone własności – wyznacza wartości parametru, dla których prosta spełnia określone warunki – szkicuje prostą, wykorzystując interpretację współczynnika kierunkowego – wykorzystuje związek między liczbą rozwiązań układu równań a położeniem prostych – rozwiązuje ułożone przez siebie równanie, nierówność lub analizuje własności funkcji liniowej	Uczeń: – odczytuje wartość współczynnika kierunkowego, mając dany wykres; w przypadku wykresu zależności drogi od czasu w ruchu jednostajnym podaje wartość prędkości – wyznacza równanie prostej przechodzącej przez dwa punkty – uzasadnia warunek prostokątności prostych o równaniach kierunkowych – rozwiązuje układ trzech równań z trzema niewiadomymi – przeprowadza analizę wyniku i podaje odpowiedź

**IV. FUNKCJE**

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– szkicuje wykres funkcji określonej nieskomplikowanym wzorem</li> <li>– stosuje pojęcie funkcji monotonicznej (rosnącej, malejącej, stałej, niemalejącej, nierosnącej)</li> <li>– na podstawie wykresu funkcji określa jej monotoniczność</li> <li>– stosuje pojęcia: zbiór wartości funkcji, największa i najmniejsza wartość funkcji</li> <li>– odczytuje z wykresu funkcji jej dziedzinę, zbiór wartości, miejsca zerowe; argumenty, dla których funkcja przyjmuje wartości ujemne; argumenty, dla których funkcja przyjmuje wartości dodatnie; przedziały monotoniczności funkcji, najmniejszą i największą wartość funkcji</li> <li>– rozpoznaje zależność funkcyjną umieszczoną w kontekście praktycznym, określa dziedzinę oraz zbiór wartości takiej funkcji</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– szkicuje wykres funkcji przedziałami liniowej</li> <li>– rysuje wykres funkcji o zadanych kryteriach monotoniczności</li> <li>– rysuje wykresy funkcji:  <math>y = f(x) + q</math> dla <math>q &gt; 0</math> oraz <math>y = f(x) - q</math> dla <math>q &gt; 0</math></li> <li>– rysuje wykresy funkcji: <math>y = f(x - p)</math> dla <math>p &gt; 0</math> oraz <math>y = f(x + p)</math> dla <math>p &gt; 0</math></li> <li>– szkicuje wykresy funkcji <math>y = -f(x)</math> na podstawie wykresu funkcji <math>y = f(x)</math></li> <li>– szkicuje wykresy funkcji <math>y = f(-x)</math> na podstawie wykresu funkcji <math>y = f(x)</math></li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyznacza dziedzinę funkcji opisanej wzorem</li> <li>– wyznacza miejsca zerowe funkcji opisanej wzorem</li> <li>– przedstawia zależności opisane w zadaniach z treścią w postaci wzoru lub wykresu</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– bada na podstawie definicji monotoniczność funkcji określonej wzorem</li> </ul>
---	---	---	--

<b>V. FUNKCJA KWADRATOWA</b>			
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– szkicuje wykres funkcji <math>f(x) = ax^2</math></li> <li>– podaje własności funkcji <math>f(x) = ax^2</math></li> <li>– podaje wzór funkcji kwadratowej w postaci ogólnej i kanonicznej</li> <li>– oblicza współrzędne wierzchołka paraboli</li> <li>– stosuje wzory skróconego mnożenia oraz zasadę wyłączania wspólnego czynnika przed nawias do przedstawienia wyrażenia w postaci iloczynu</li> <li>– rozwiązuje równania kwadratowe, korzystając z poznanych wzorów</li> <li>– interpretuje geometrycznie rozwiązania równania kwadratowego</li> <li>– definiuje postać iloczynową funkcji kwadratowej i warunek jej istnienia</li> <li>– rozumie związek między rozwiązaniem nierówności kwadratowej a znakiem wartości odpowiedniego trójmianu kwadratowego</li> <li>– stosuje pojęcie najmniejszej i największej wartości funkcji kwadratowej</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje własności funkcji <math>f(x) = ax^2</math> do rozwiązywania zadań</li> <li>– szkicuje wykresy funkcji: <math>f(x) = ax^2 + q</math>, <math>f(x) = a(x - p)^2</math>, <math>f(x) = a(x - p)^2 + q</math> i podaje ich własności</li> <li>– przekształca postać kanoniczną funkcji kwadratowej do postaci ogólnej</li> <li>– wyznacza wzór ogólny funkcji kwadratowej, mając dane współrzędne wierzchołka i innego punktu jej wykresu</li> <li>– rozwiązuje równanie kwadratowe przez rozkład na czynniki</li> <li>– zapisuje funkcję kwadratową w postaci iloczynowej</li> <li>– odczytuje wartości pierwiastków trójmianu podanego w postaci iloczynowej</li> <li>– przekształca postać iloczynową funkcji kwadratowej do postaci ogólnej</li> <li>– rozwiązuje nierówność kwadratową</li> <li>– wyznacza wartość najmniejszą i największą funkcji kwadratowej w przedziale domkniętym</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje własności funkcji: <math>f(x) = ax^2 + q</math>, <math>f(x) = a(x - p)^2</math>, <math>f(x) = a(x - p)^2 + q</math> do rozwiązywania zadań</li> <li>– przekształca postać ogólną funkcji kwadratowej do postaci kanonicznej (z zastosowaniem uzupełniania do kwadratu lub wzoru na współrzędne wierzchołka paraboli) i szkicuje jej wykres</li> <li>– wykorzystuje postać iloczynową funkcji kwadratowej do rozwiązywania zadań</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyprowadza wzory na współrzędne wierzchołka paraboli</li> <li>– stosuje poznane wzory przy szkicowaniu wykresu funkcji kwadratowej</li> <li>– wyznacza na osi liczbowej iloczyn, sumę i różnicę zbiorów rozwiązań kilku nierówności kwadratowych</li> <li>– stosuje własności funkcji kwadratowej do rozwiązywania zadań optymalizacyjnych</li> </ul>
<b>VI. PLANIMETRIA</b>			
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– klasyfikuje trójkąty ze względu na miary ich kątów</li> <li>– podaje definicję trójkątów przystających oraz cechy przystawania trójkątów</li> <li>– podaje cechy podobieństwa trójkątów</li> <li>– rozumie pojęcie figur podobnych</li> <li>– podaje twierdzenie Pitagorasa i twierdzenie odwrotne do twierdzenia Pitagorasa oraz wzory na długość przekątnej</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje twierdzenie o sumie miar kątów wewnętrznych trójkąta do rozwiązywania zadań</li> <li>– wskazuje trójkąty przystające</li> <li>– sprawdza, czy dane trójkąty są podobne</li> <li>– oblicza długości boków trójkąta podobnego do danego w danej skali</li> <li>– oblicza długości boków w wielokątach podobnych</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje nierówność trójkąta do rozwiązywania zadań</li> <li>– układa odpowiednią proporcję, aby wyznaczyć długości brakujących boków trójkątów podobnych</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– przeprowadza dowód twierdzenia o sumie miar kątów w trójkącie</li> <li>– wykorzystuje podobieństwo trójkątów do rozwiązywania zadań</li> </ul>

kwadratu i długość wysokości trójkąta równobocznego	– stosuje twierdzenie Pitagorasa do rozwiązywania zadań	– wykorzystuje zależności między polami i obwodami wielokątów podobnych a skalą podobieństwa do rozwiązywania zadań – korzystając z twierdzenia Pitagorasa, wyprowadza zależności ogólne, np. dotyczące długości przekątnej kwadratu i wysokości trójkąta równobocznego	
---	---	--	--

Na ocenę dopuszczającą	Na ocenę dostateczną	Na ocenę dobrą	Na ocenę bardzo dobrą
<b>I. SUMY ALGEBRAICZNE</b>			
Uczeń : – porządkuje jednomiany – oblicza wartość liczbową wyrażeń algebraicznych – redukuje wyrazy podobne – dodaje i odejmuje sumy algebraiczne – mnoży sumę algebraiczną przez sumę – stosuje odpowiedni wzór skróconego mnożenia do przekształcania wyrażeń algebraicznych – rozwiązuje równania kwadratowe, korzystając z definicji pierwiastka	Uczeń: – przekształca wyrażenia algebraiczne, zachowując kolejność wykonywania działań – stosuje wzory skróconego mnożenia do wykonywania działań na liczbach postaci $a + b\sqrt{c}$ – rozwiązuje równania kwadratowe, dobierając odpowiednią metodę do danego równania	Uczeń: – rozwiązuje równania kwadratowe, korzystając z własności iloczynu, w prostych przypadkach również stosując zasadę wyłączania wspólnego czynnika przed nawias	
<b>II. FUNKCJE WYMIERNE</b>			
Uczeń: – wyznacza współczynnik proporcjonalności odwrotnej – szkicuje wykres funkcji $f(x) = \frac{a}{x}$ , gdzie $a \neq 0$ i podaje jej własności (dziedzinę, zbiór wartości, przedziały)	Uczeń: – wskazuje wielkości odwrotnie proporcjonalne – podaje wzór proporcjonalności odwrotnej, znając współrzędne punktu należącego do wykresu	Uczeń: – rozwiązuje zadania tekstowe, stosując proporcjonalność odwrotną – wyznacza współczynnik	Uczeń: – wykorzystuje wyrażenia wymierne do rozwiązywania zadań tekstowych – wykorzystuje

<p>monotoniczności)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– dobiera wzór funkcji do jej wykresu</li> <li>– szkicuje wykres funkcji typu: <math>f(x) = \frac{a}{x} + q</math> i <math>f(x) = \frac{a}{x-p}</math> oraz odczytuje jej własności</li> <li>– przesuwa wykres funkcji <math>f(x) = \frac{a}{x}</math></li> <li>o dany wektor i określa jej własności</li> <li>– wyznacza dziedzinę i podaje równania asymptot wykresu funkcji określonej wzorem <math>f(x) = \frac{a}{x-p} + q</math></li> <li>– oblicza wartość wyrażenia wymiernego dla danej wartości zmiennej</li> <li>– wyznacza dziedzinę sumy i różnicy wyrażeń wymiernych</li> <li>– rozwiązuje równania wymierne i podaje odpowiednie założenia</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– szkicuje wykres funkcji <math>f(x) = \frac{a}{x}</math>, gdzie <math>a \neq 0</math>, w podanym zbiorze</li> <li>– wyznacza asymptoty wykresu powyższej funkcji</li> <li>– podaje współrzędne wektora, o jaki należy przesunąć wykres funkcji <math>y = f(x)</math>, aby otrzymać wykres funkcji <math>g(x) = \frac{a}{x-p} + q</math></li> <li>– wyznacza wzór funkcji spełniającej podane warunki</li> <li>– wyznacza dziedzinę wyrażenia wymiernego</li> <li>– skraca i rozszerza wyrażenia wymierne</li> <li>– wyznacza dziedzinę iloczynu oraz ilorazu wyrażeń wymiernych</li> <li>– mnoży wyrażenia wymierne</li> <li>– dzieli wyrażenia wymierne</li> <li>– dodaje i odejmuje wyrażenia wymierne</li> </ul>	<p>a tak, aby funkcja <math>f(x) = \frac{a}{x}</math> spełniała podane warunki</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– przekształca wzory, stosując działania na wyrażeniach wymiernych</li> <li>– stosuje równania wymierne w zadaniach różnych typów</li> </ul>	<p>wielkości odwrotnie proporcjonalne do rozwiązywania zadań tekstowych dotyczących szybkości</p>
---	---	--	---

### III. FUNKCJE WYKŁADNICZE I LOGARYTMY

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– oblicza potęgi o wykładnikach wymiernych</li> <li>– zapisuje daną liczbę w postaci potęgi o danej podstawie</li> <li>– wyznacza wartości funkcji wykładniczej dla podanych argumentów</li> <li>– sprawdza, czy punkt należy do wykresu danej funkcji wykładniczej</li> <li>– szkicuje wykres funkcji wykładniczej i określa jej własności</li> <li>– szkicuje wykres funkcji wykładniczej, stosując przesunięcie o wektor i określa jej własności</li> <li>– oblicza logarytm danej liczby</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zapisuje daną liczbę w postaci potęgi o wykładniku wymiernym</li> <li>– upraszcza wyrażenia, stosując prawa działań na potęgach</li> <li>– porównuje liczby, korzystając z własności funkcji wykładniczej</li> <li>– wyznacza wzór funkcji wykładniczej i szkicuje jej wykres, znając współrzędne punktu należącego do jej wykresu</li> <li>– stosuje równości wynikające z definicji logarytmu do obliczeń</li> <li>– zapisuje rozwiązania równania wykładniczego stosując logarytm</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– porównuje liczby przedstawione w postaci potęg</li> <li>– na podstawie wykresów funkcji odczytuje rozwiązania równań i nierówności</li> <li>– wyznacza podstawę logarytmu lub liczbę logarytmowaną, gdy dana jest jego wartość, podaje odpowiednie założenia dla podstawy logarytmu oraz liczby logarytmowanej</li> <li>– stosuje twierdzenia o logarytmie iloczynu, ilorazu oraz potęgi do obliczania wartości wyrażeń z logarytmami</li> <li>– stosuje funkcje wykładniczą i logarytmy</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– bada znak logarytmu w zależności od wartości liczby logarytmowanej i podstawy logarytmu</li> <li>– dowodzi twierdzenia dotyczące działań na logarytmach</li> <li>– dowodzi zależności stosując własności logarytmów</li> </ul>
--	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> <li>– podaje przybliżoną wartość logarytmów dziesiętnych korzystając z tablicy logarytmów dziesiętnych</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>do rozwiązywania zadań o kontekście praktycznym</li> </ul>	
<b>IV. CIĄGI</b>			
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyznacza kolejne wyrazy ciągu, gdy danych jest kilka jego początkowych wyrazów</li> <li>– szkicuje wykres ciągu</li> <li>– wyznacza początkowe wyrazy ciągu określonego wzorem ogólnym</li> <li>– podaje przykłady ciągów arytmetycznych</li> <li>– wyznacza wyrazy ciągu arytmetycznego, mając dany pierwszy wyraz i różnicę</li> <li>– oblicza sumę <math>n</math> początkowych wyrazów ciągu arytmetycznego</li> <li>– podaje przykłady ciągów geometrycznych</li> <li>– wyznacza wyrazy ciągu geometrycznego, mając dany pierwszy wyraz i iloraz</li> <li>– oblicza sumę <math>n</math> początkowych wyrazów ciągu geometrycznego</li> <li>– oblicza wysokość kapitału, przy różnym okresie kapitalizacji</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyznacza wzór ogólny ciągu, mając danych kilka jego początkowych wyrazów</li> <li>– wyznacza, które wyrazy ciągu przyjmują daną wartość</li> <li>– podaje przykłady ciągów monotonicznych, których wyrazy spełniają dane warunki</li> <li>– mając dane kolejne wyrazy ciągu, uzasadnia, że dany ciąg nie jest monotoniczny</li> <li>– wyznacza wyraz <math>a_{n+1}</math> ciągu określonego wzorem ogólnym</li> <li>– wyznacza wzór ogólny ciągu arytmetycznego, mając dane dowolne dwa jego wyrazy</li> <li>– stosuje średnią arytmetyczną do wyznaczania wyrazów ciągu arytmetycznego</li> <li>– sprawdza, czy dany ciąg jest ciągiem arytmetycznym</li> <li>– określa monotoniczność ciągu arytmetycznego</li> <li>– wyznacza wzór ogólny ciągu geometrycznego, mając dane dowolne dwa jego wyrazy</li> <li>– sprawdza, czy dany ciąg jest ciągiem geometrycznym</li> <li>– określa monotoniczność ciągu geometrycznego</li> <li>– stosuje wzór na sumę <math>n</math> początkowych wyrazów ciągu geometrycznego w zadaniach</li> <li>– oblicza oprocentowanie lokaty</li> <li>– określa okres oszczędzania</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyznacza wzór ogólny ciągu spełniającego podane warunki</li> <li>– bada monotoniczność ciągu, korzystając z definicji</li> <li>– wyznacza wartości zmiennych tak, aby wraz z podanymi wartościami tworzyły ciąg arytmetyczny</li> <li>– stosuje własności ciągu arytmetycznego do rozwiązywania zadań</li> <li>– stosuje własności ciągu arytmetycznego do rozwiązywania zadań tekstowych</li> <li>– rozwiązuje równania z zastosowaniem wzoru na sumę wyrazów ciągu arytmetycznego</li> <li>– wyznacza wartości zmiennych tak, aby wraz z podanymi wartościami tworzyły ciąg geometryczny</li> <li>– stosuje monotoniczności ciągu geometrycznego do rozwiązywania zadań</li> <li>– rozwiązuje zadania związane z kredytami</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyznacza wartość parametru tak, aby ciąg był ciągiem monotonicznym</li> <li>– stosuje średnią geometryczną do rozwiązywania zadań</li> </ul>



**TRYGONOMETRIA**

<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– podaje definicje funkcji trygonometrycznych kąta ostrego w trójkącie prostokątnym</li> <li>– oblicza wartości funkcji trygonometrycznych kątów ostrych danego trójkąta prostokątnego</li> <li>– odczytuje wartości funkcji trygonometrycznych danego kąta z tablic lub wartości kąta na podstawie wartości funkcji trygonometrycznych</li> <li>– podaje związki między funkcjami trygonometrycznymi tego samego kąta <ul style="list-style-type: none"> <li>– zaznacza kąt w układzie współrzędnych</li> <li>– wyznacza wartości funkcji trygonometrycznych kąta, gdy dane są współrzędne punktu leżącego na jego końcowym ramieniu</li> <li>– określa znaki funkcji trygonometrycznych danego kąta</li> </ul> </li> </ul>	<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– podaje wartości funkcji trygonometrycznych kątów <math>30^\circ</math>, <math>45^\circ</math>, <math>60^\circ</math></li> <li>– stosuje funkcje trygonometryczne do rozwiązywania zadań praktycznych</li> <li>– rozwiązuje trójkąty prostokątne</li> <li>– wyznacza wartości pozostałych funkcji trygonometrycznych, gdy dana jest jedna z nich</li> <li>– oblicza wartości funkcji trygonometrycznych szczególnych kątów, np.: <math>90^\circ</math>, <math>120^\circ</math>, <math>135^\circ</math>, <math>150^\circ</math></li> </ul>	<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyznacza wartości funkcji trygonometrycznych kątów ostrych w bardziej złożonych sytuacjach</li> <li>– stosuje poznane związki do upraszczania wyrażeń zawierających funkcje trygonometryczne</li> <li>– wykorzystuje funkcje trygonometryczne do rozwiązywania zadań</li> </ul>	<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– uzasadnia związki między funkcjami trygonometrycznymi</li> </ul>
--	--	---	--

**V.PLANIMETRIA**

<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– podaje wzory na długość okręgu i długość łuku okręgu oraz wzory na pole koła i pole wycinka koła</li> <li>– określa liczbę punktów wspólnych dwóch okręgów</li> <li>– rozpoznaje kąty wpisane i środkowe w okręgu oraz wskazuje łuki, na których są one oparte</li> <li>– podaje różne wzory na pole trójkąta</li> <li>– rozwiązuje zadania dotyczące okręgu</li> </ul>	<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje poznane wzory na długość okręgu i długość łuku okręgu oraz na pole koła i pole wycinka koła do obliczania pól i obwodów figur</li> <li>– określa wzajemne położenie okręgów, mając dane promienie tych okręgów oraz odległość ich środków</li> <li>– określa, ile punktów wspólnych mają prosta i okrąg przy danych warunkach</li> <li>– stosuje własności stycznej do okręgu do rozwiązywania zadań</li> <li>– stosuje twierdzenie o kątach środkowym i wpisanym,</li> </ul>	<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– oblicza pole figury, stosując zależności między okręgami stycznymi</li> <li>– stosuje własności środka okręgu opisanego na trójkącie w zadaniach z geometrii analitycznej</li> <li>– stosuje wzór na środek odcinka do rozwiązywania zadań związanych z figurami geometrycznymi w układzie współrzędnych</li> <li>– stosuje własności symetrii osiowej do</li> </ul>	<p><b>Uczeń:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– formułuje i dowodzi twierdzenia dotyczące kątów w okręgu</li> <li>– wykorzystuje umiejętność wyznaczania pól trójkątów do obliczania pól innych wielokątów</li> <li>– przekształca wzory na pole trójkąta</li> </ul>
---	---	--	--

<p>wpisanego w trójkąt równoboczny i prostokątny</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– podaje wzory na pole równoległoboku, rombu, trapezu</li> <li>– oblicza odległość punktów w układzie współrzędnych</li> <li>– oblicza obwód wielokąta, mając dane współrzędne jego wierzchołków</li> <li>– wyznacza współrzędne środka odcinka, mając dane współrzędne jego końców</li> <li>– rysuje figury symetryczne w danej symetrii osiowej</li> <li>– określa liczbę osi symetrii figury oraz je wskazuje</li> <li>– konstruuje figury symetryczne w danej symetrii środkowej</li> <li>– wyznacza środek symetrii figury</li> </ul>	<p>opartych na tym samym łuku oraz wnioski z tego twierdzenia</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– oblicza pole trójkąta, dobierając odpowiedni wzór</li> <li>– rozwiązuje zadania związane z okręgiem wpisanym w trójkąt i opisanym na trójkącie</li> <li>– wykorzystuje funkcje trygonometryczne do wyznaczania pól czworokątów</li> <li>– stosuje wzór na odległość między punktami do rozwiązywania zadań</li> <li>– znajduje obrazy figur geometrycznych w symetrii osiowej względem osi układu</li> <li>– znajduje obrazy figur geometrycznych w symetrii środkowej względem początku układu współrzędnych</li> </ul>	<p>rozwiązywania zadań</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje własności symetrii środkowej do rozwiązywania zadań</li> </ul>	<p>i udowadnia je</p>
--	---	--	-----------------------

Na ocenę dopuszczającą	Na ocenę dostateczną	Na ocenę dobrą	Na ocenę bardzo dobrą
<b>I. RACHUNEK PRAWDOPODOBIEŃSTWA</b>			
<p>Uczeń :</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zna regułę mnożenia</li> <li>– stosuje regułę mnożenia dla dwóch danych zbiorów</li> <li>– zna definicję i własności silni</li> <li>– potrafi obliczyć wartość <math>n!</math></li> <li>– zna definicję i wzór na liczbę permutacji</li> <li>– zna definicję i wzór na liczbę wariacji bez powtórzeń</li> <li>– zna definicję i wzór na liczbę wariacji z powtórzeniami</li> <li>– zna regułę dodawania</li> <li>– potrafi rozpoznać permutację, wariację bez</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi wykonać proste działania związane z silnią</li> <li>– potrafi stosować wzór na liczbę permutacji w zadaniach</li> <li>– potrafi stosować wzór na liczbę wariacji bez powtórzeń w zadaniach</li> <li>– potrafi stosować wzór na liczbę wariacji z powtórzeniami w zadaniach</li> <li>– potrafi wyznaczyć przy zastosowaniu kombinatoryki liczbę wszystkich zdarzeń elementarnych oraz liczbę zdarzeń elementarnych sprzyjających danemu zdarzeniu losowemu (podać moc zbioru)</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– stosuje regułę mnożenia i regułę dodawania w ogólnych przypadkach</li> <li>– potrafi zastosować rozkład prawdopodobieństwa w zadaniach</li> <li>– potrafi obliczyć prawdopodobieństwo zdarzeń na podstawie własności prawdopodobieństwa</li> <li>– potrafi zilustrować przebieg doświadczenia za pomocą „drzewa stochastycznego”</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi rozwiązać zadania tekstowe z zastosowaniem wzorów kombinatorycznych</li> <li>– potrafi obliczyć prawdopodobieństwo stosując metodę „drzewa stochastycznego”</li> </ul>

<p>powtórzeń, wariację z powtórzeniami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi określić zbiór zdarzeń elementarnych doświadczenia losowego</li> <li>– potrafi wypisać wszystkie zdarzenia elementarne oraz zdarzenia elementarne sprzyjające danemu zdarzeniu losowemu (podać moc zbioru)</li> <li>– potrafi rozpoznać zdarzenia pewne, niemożliwe, przeciwne, wykluczające się</li> <li>– zna definicję prawdopodobieństwa klasycznego</li> <li>– zna definicję rozkładu prawdopodobieństwa i zdarzeń jednakowo prawdopodobnych</li> <li>– zna własności prawdopodobieństwa</li> <li>– potrafi rozpoznać doświadczenie wieloetapowe</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi wykonać działania na zdarzeniach</li> <li>– potrafi obliczyć prawdopodobieństwo zdarzenia losowego za pomocą definicji Laplace’a</li> </ul>		
--	--	--	--

## II. STATYSTYKA

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zna definicję średniej arytmetycznej</li> <li>– zna definicję mediany i dominanty</li> <li>– zna definicję wariancji, odchylenia standardowego oraz odchylenia przeciętnego</li> <li>– zna definicję średniej ważonej</li> <li>– zna sposoby prezentowania danych i pojęcie rozkładu normalnego</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi odczytać oraz przedstawić dane w tabeli, na diagramie i wykresie</li> <li>– potrafi wyznaczyć medianę i dominantę</li> <li>– potrafi obliczyć wariancję, odchylenie standardowe oraz odchylenie przeciętne skończonego zbioru liczb</li> <li>– potrafi obliczyć średnią ważoną</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi obliczyć i zinterpretować średnią arytmetyczną skończonego zbioru liczb</li> <li>– potrafi zebrać, uporządkować i przedstawić graficznie dane własnego badania statystycznego</li> <li>– potrafi przeprowadzić analizę ilościową i jakościową przedstawionych danych</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi rozwiązać zadania tekstowe, w których występują obliczenia procentowe</li> <li>– potrafi rozwiązać zadanie realistyczne o dużym stopniu złożoności</li> <li>– potrafi wykorzystać arkusz kalkulacyjny do sporządzania różnego rodzaju wykresów</li> </ul>
---	--	--	--

## IV. STEREOMETRIA

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zna pojęcia prostych równoległych, prostopadłych, skośnych, przecinających się</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi wskazać na modelu wzajemne położenie prostych i płaszczyzn</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi wyznaczyć rzut równoległy oraz prostokątny prostej lub zbioru</li> </ul>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi rozwiązać zadanie problemowe (realistyczne)</li> </ul>
--	--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> <li>– zna wzajemne położenie prostej i płaszczyzny</li> <li>– zna pojęcia płaszczyzn równoległych i przecinających się w przestrzeni</li> <li>– zna pojęcia bryły, wielościanu</li> <li>– zna definicje graniastosłupa, graniastosłupa prostego, pochyłego oraz prawidłowego</li> <li>– zna definicje prostopadłościanu, sześciścianu, równoległościanu</li> <li>– zna pojęcie przekątnej oraz wysokości graniastosłupa</li> <li>– zna zasadę obliczania pola powierzchni bocznej oraz całkowitej graniastosłupa</li> <li>– zna wzór na objętość graniastosłupa</li> <li>– zna definicje ostrosłupa, ostrosłupa prostego, pochyłego oraz prawidłowego</li> <li>– zna definicję czworościanu</li> <li>– zna pojęcie wysokości ostrosłupa</li> <li>– zna zasadę obliczania pola powierzchni bocznej oraz całkowitej ostrosłupa</li> <li>– zna wzór na objętość ostrosłupa</li> <li>– zna pojęcie kąta między prostą a płaszczyzną</li> <li>– zna pojęcie kąta dwuściennego</li> <li>– zna definicję walca</li> <li>– zna pojęcia osi, wysokości, tworzącej walca</li> <li>– zna wzory na pole powierzchni całkowitej i objętość walca</li> <li>– zna definicję stożka</li> <li>– zna pojęcia osi, wysokości, tworzącej stożka</li> <li>– zna wzory na pole powierzchni całkowitej i objętość stożka</li> <li>– zna definicję kuli i sfery</li> <li>– zna wzory na pole powierzchni całkowitej i</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi rozpoznać i nazwać dane graniastosłupy</li> <li>– potrafi podać własności danego graniastosłupa</li> <li>– potrafi wyznaczyć liczbę wierzchołków, krawędzi i ścian graniastosłupa</li> <li>– potrafi wyznaczyć przekątne graniastosłupa czworokątnego, pięciokątnego, sześciokątnego</li> <li>– potrafi obliczyć objętość graniastosłupa (stosując zamianę jednostek)</li> <li>– potrafi rozpoznać i nazwać dane ostrosłupy</li> <li>– potrafi podać własności danego ostrosłupa</li> <li>– potrafi naszkicować dany ostrosłup w rzucie równoległym oraz jego siatkę</li> <li>– potrafi wyznaczyć liczbę wierzchołków, krawędzi i ścian ostrosłupa</li> <li>– potrafi obliczyć pola powierzchni bocznej oraz całkowitej ostrosłupa</li> <li>– potrafi obliczyć objętość ostrosłupa (stosując zamianę jednostek)</li> <li>– potrafi wyznaczyć kąt np. między krawędzią boczną a płaszczyzną podstawy graniastosłupa lub ostrosłupa, między przekątną graniastosłupa a płaszczyzną podstawy graniastosłupa</li> <li>– potrafi wyznaczyć kąt płaski kąta dwuściennego, np. między ścianami bocznymi graniastosłupa lub ostrosłupa, między ścianą boczną a płaszczyzną podstawy graniastosłupa lub ostrosłupa</li> <li>– potrafi wykreślić siatkę walca oraz przekrój osiowy walca</li> <li>– potrafi obliczyć pole powierzchni całkowitej i objętość walca oraz pole przekroju osiowego walca</li> <li>– potrafi naszkicować siatkę stożka oraz przekrój osiowy</li> <li>– potrafi obliczyć pole powierzchni całkowitej i</li> </ul>	<p>zawierającego się w prostej na płaszczyźnie</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi naszkicować dany graniastosłup w rzucie równoległym oraz jego siatkę</li> <li>– zna wzór Eulera</li> <li>– potrafi obliczyć pola powierzchni bocznej oraz całkowitej graniastosłupa</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do wyznaczania związków miarowych w graniastosłupach</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do obliczenia objętości graniastosłupa</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do wyznaczania związków miarowych w ostrosłupie</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do obliczenia objętości ostrosłupa</li> <li>– potrafi obliczyć miarę kąta między prostą a płaszczyzną w zadaniach dotyczących wielościanów</li> <li>– potrafi obliczyć miarę kąta dwuściennego</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do wyznaczania związków miarowych w walcu</li> </ul>	<p>dotyczące pól powierzchni i objętości graniastosłupów</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi rozwiązać zadanie problemowe (realistyczne) dotyczące pól powierzchni i objętości ostrosłupa</li> <li>– potrafi rozwiązać zadanie dotyczące pól powierzchni i objętości ostrosłupa lub graniastosłupa, wykorzystując wiadomości o kącie między prostą a płaszczyzną</li> <li>– potrafi rozwiązać zadanie dotyczące pól powierzchni i objętości ostrosłupa lub graniastosłupa, wykorzystując wiadomości o kącie między prostą a płaszczyzną</li> <li>– potrafi rozwiązać zadanie dotyczące pól powierzchni i objętości ostrosłupa lub graniastosłupa, wykorzystując wiadomości o kącie dwuściennym</li> <li>– potrafi wykorzystać podobieństwo brył w obliczaniu ich pól powierzchni i objętości</li> <li>– potrafi obliczyć objętość i pole powierzchni bryły wpisanej w kulę oraz bryły opisanej na kuli</li> <li>– potrafi obliczyć objętość i pole powierzchni bryły wpisanej w inną bryłę oraz bryły opisanej na innej bryle</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii</li> </ul>
---	--	--	---

<p>objętość kuli</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– zna definicję brył podobnych oraz związki między skalą podobieństwa a polem powierzchni i objętością brył podobnych</li> <li>– zna własności brył wpisanych w kulę lub wielościan i opisanych na kuli lub wielościanie</li> </ul>	<p>objętość stożka oraz pole przekroju osiowego stożka</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi wykreślić przekrój osiowy kuli</li> <li>– potrafi obliczyć pole powierzchni całkowitej i objętość kuli oraz pole przekroju osiowego kuli</li> <li>– potrafi wskazać bryły podobne</li> <li>– potrafi wyznaczyć skalę podobieństwa brył</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do wyznaczania związków miarowych w stożku</li> <li>– potrafi stosować funkcje trygonometryczne oraz twierdzenia geometrii płaskiej do wyznaczania związków miarowych w kuli</li> </ul>	<p>płaskiej do wyznaczania związków miarowych w wielościanach i bryłach obrotowych</p>
---	---	--	--

## 12. PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Na ocenę <b>dopuszczającą</b> uczeń powinien:	Na ocenę <b>dostateczną</b> uczeń powinien:	Na ocenę <b>dobrą</b> uczeń powinien:	Na ocenę <b>bardzo dobrą</b> uczeń powinien wypełnić takie wymagania jak na ocenę dobrą,	Na ocenę <b>celującą</b> uczeń powinien wypełnić takie wymagania jak na ocenę bardzo dobrą,
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. z pomocą nauczyciela zrozumieć i wykonać polecenia,</li> <li>2. zapamiętać wiadomości konieczne do elementarnej orientacji w treściach danego działu tematycznego i z pomocą nauczyciela umieć je odtworzyć,</li> <li>3. poprawnie, z pomocą nauczyciela, rozpoznawać, nazywać i klasyfikować poznane pojęcia, zjawiska, procesy, dokumenty, postacie życia publicznego itp.,</li> <li>4. wykonywać samodzielnie lub z pomocą nauczyciela proste ćwiczenia i polecenia,</li> <li>5. współpracować w zespole</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. rozumieć polecenia i instrukcje,</li> <li>2. zapamiętać podstawowe wiadomości dla danego działu tematycznego i samodzielnie je prezentować,</li> <li>3. rozumieć podstawowe omawiane zagadnienia,</li> <li>4. dokonywać selekcji i porównania poznanych zjawisk,</li> <li>5. samodzielnie i poprawnie wykonywać proste ćwiczenia i zadania,</li> <li>6. umieć wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce,</li> <li>7. aktywnie uczestniczyć w pracach i zadaniach zespołowych,</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. rozumieć polecenia i instrukcje,</li> <li>2. znać omawianą na zajęciach problematykę na poziomie rozszerzonym oraz w sposób logiczny i spójny ją prezentować,</li> <li>3. rozumieć omawiane treści i umieć wyjaśnić je innym,</li> <li>4. uogólniać i formułować wnioski,</li> <li>5. zajmować stanowisko w kwestiach spornych i bronić swoich poglądów na forum klasy,</li> <li>6. aktywnie uczestniczyć w zajęciach lekcyjnych,</li> <li>7. poprawnie i sprawnie wykonywać ćwiczenia i inne zadania,</li> <li>8. umieć poprawnie wykorzystać</li> </ol>	<p>a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. posiadać wiadomości na poziomie treści dopełniających,</li> <li>2. wykazywać zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularnonaukową dotyczącą omawianych treści,</li> <li>3. umieć samodzielnie poszukiwać informacji w różnych źródłach oraz je selekcjonować,</li> <li>4. właściwie interpretować nowe sytuacje i zjawiska, w sposób twórczy rozwiązywać problemy,</li> <li>5. umieć oceniać otaczającą rzeczywistość społeczno-polityczną zgodnie z przyjętymi kryteriami wartości,</li> <li>6. kierować się dobrem ogółu przy podejmowaniu decyzji, negocjować stanowisko, osiągać kompromis,</li> <li>7. kierować pracą zespołu rówieśników,</li> </ol>	<p>a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. wykazywać szczególne zainteresowanie przedmiotem oraz literaturą popularno-naukową i specjalistyczną zgodną z omawianą na zajęciach tematyką,</li> <li>2. uczestniczyć w konkursach i olimpiadach właściwych dla przedmiotu i uzyskiwać wyróżniające wyniki, godnie reprezentując szkołę,</li> <li>3. podejmować się wykonania zadań (indywidualnie lub w zespole) dodatkowych, znacznie wykraczających</li> </ol>

w trakcie wykonywania zadań, 6. prowadzić zeszyt przedmiotowy.	8. systematycznie prowadzić zeszyt przedmiotowy.	zdołątą wiedzę w praktyce, 9. wykazywać zainteresowanie omawianą na zajęciach problematyką, 10. systematycznie i starannie prowadzić zeszyt przedmiotowy.	8. uczestniczyć w konkursach i olimpiadach właściwych dla przedmiotu i uzyskiwać wyróżniające wyniki na poziomie szkolnym.	poza podstawę programową.
---	--	---	--	---------------------------

### 13. PROJEKTOWANIE GRAFICZNE

1. Uczeń zna podstawowe pojęcia z zakresu podstaw projektowania:
  - a) światło, barwa, materia, przestrzeń, ruch, o podstawowe pojęcia z zakresu kompozycji – linia, płaszczyzna i bryła, konstrukcja, akcent, rytm, struktura, napięcie),
  - b) relacje między obrazem, znakiem, słowem i literą – treścią i formą przekazu wizualnego, o podstawowe terminy i pojęcia z zakresu typografii i liternictwa, o podstawowe terminy i pojęcia z zakresu psychofizjologii widzenia, o podstawowe terminy i pojęcia z zakresu realizacji i publikacji cyfrowych projektów graficznych, w różnych środowiskach w przestrzeni publicznej o projektowanie graficzne jako potrzebny i uniwersalny język w komunikacji międzyludzkiej.
2. Uczeń posiada wiedzę na temat historii projektowania graficznego.
3. Uczeń zna podstawy obsługi programów graficznych z zakresu grafiki rastrowej oraz wektorowej.
4. Uczeń ma umiejętność planowania pracy projektowej od szkiców koncepcyjnych do realizacji, w tym przygotowania projektu do druku.
5. Uczeń realizuje działania projektowe z wykorzystaniem poznanych pojęć i terminów z tej dziedziny.
6. Uczeń realizuje zadania plastyczne i projektowe, uwzględniające następujące czynniki:
  - a) środki wyrazu i kompozycja na płaszczyźnie i w przestrzeni,
  - b) iluzja przestrzeni na płaszczyźnie,
  - c) realizacje twórcze z zakresu typografii oraz kaligrafii
  - d) kompozycje z wykorzystaniem litery, układu literniczego, materiału fotograficznego i elementów graficznych,
  - e) przygotowanie i opracowanie dokumentacji projektowej oraz własnych dokonań twórczych (portfolio)
  - f) przygotowanie projektów do upowszechnienia z uwzględnieniem przestrzeni, w której będą publikowane.
7. Uczeń zna podstawy zasad prawa autorskiego: pozyskiwanie materiałów i publikowanie projektów.
8. Uczeń realizuje zadania interpretujące naturę, inspirowanie się otaczającą rzeczywistością.
9. Uczeń transponuje emocje i wrażenia na język plastyki.
10. Uczeń podejmuje zadania inspirowane wyobraźnią oraz przekazem medialnym.
11. Uczeń projektuje różne formy graficzne, np. znak graficzny, elementy identyfikacji wizualnej, plakat, formy wydawnicze itp.
12. Uczeń ma świadomość wykorzystywania różnorodnych środków plastycznych do kształtowania komunikatu wizualnego.
13. Uczeń umie samodzielnie ocenić wartości wizualne (artystyczne) i estetyczne (jakość techniczna) prac.

## 14. WIEDZA O KULTURZE

### WYMAGANIA OGÓLNE

#### I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń odbiera teksty kultury i wykorzystuje informacje w nich zawarte, z uwzględnieniem specyfiki medium, w którym są przekazywane.

#### II. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń tworzy wypowiedzi, celowo posługując się różnymi mediami (słowo mówione i pisane, obraz malarski, fotograficzny, filmowy, dźwięk, widowisko, środki multimedialne); aktywnie współtworzy kulturę lokalną (szkoły, dzielnicy, miejscowości).

#### III. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń posługuje się pojęciem kultury rozumianej jako całokształt ludzkiej działalności; analizuje i interpretuje teksty kultury – potoczne praktyki kultury, a także dzieła sztuki

### WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

Tematyka lekcji	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)  Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną oraz:	Wymagania dopelniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą oraz:
<b>Rozdział I: Klucze do kultury</b>					
<b>1.Kultura i natura.</b> Człowiek w przestrzeni kultury	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminów <i>kultura</i> oraz <i>natura</i> i wskazuje różnice pomiędzy nimi</li> <li>• używa we właściwym kontekście słów: <i>kulturalny</i> i <i>kulturowy</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• przytacza różne definicje kultury</li> <li>• wyjaśnia znaczenie wyrażen ze słowem <i>kultura</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• tłumaczy, czym jest artefakt kultury</li> <li>• przedstawia osiągnięcia Bronisława Malinowskiego w dziedzinie badań nad kulturą</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>homo religiosus</i>, <i>homo faber</i>, <i>homo ludens</i>, <i>homo consumens</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje wpływ badań etnografii, etnologii, antropologii kulturowej, socjologii kultury i kulturoznawstwa na współczesne rozumienie kultury</li> <li>• przygotowuje prezentację multimedialną na temat zachowań kulturalnych i kulturowych</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• tłumaczy znaczenie terminów: <i>sacrum</i> i <i>profanum</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• definiuje przestrzeń społeczną, od społeczną, osobistą i podaje ich przykłady</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• analizuje przemiany w postrzeganiu sfery <i>sacrum</i> i <i>profanum</i> na przestrzeni czasu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• interpretuje wybrane zwyczaje świąteczne jako przejawy kultury w jej duchowym i materialnym aspekcie</li> <li>• omawia dokonania Mircei Eliadego</li> <li>• tłumaczy, czym jest tabu i tworzy listę tematów tabu we własnym środowisku</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• analizuje historyczne i kulturowe zmiany w rozumieniu czasu i stosunku do ciała</li> </ul>
2. Zjawiska kultury	wymienia typy kultury	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura niska</i>, <i>popularna</i>, <i>masowa</i>, <i>alternatywna</i></li> <li>• opisuje różnice między kulturą elitarną a masową</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje zjawiska homogenizacji kultury</li> <li>• omawia zależności pomiędzy grupą społeczną a jej kulturą (subkultury)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• tworzy definicję postmodernizmu, korzystając ze słów Zbigniewa Bauman</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• przedstawia swoją ocenę wybranych zjawisk kultury popularnej oraz elitarnej i uzasadnia własne zdanie</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura globalna</i>, <i>lokalna</i>, <i>regionalna</i>, <i>narodowa</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• tłumaczy, czym są stereotypy narodowe</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• formułuje spójną wypowiedź na temat kultury swojego regionu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• analizuje pozytywne i negatywne skutki procesu globalizacji w przestrzeni kultury</li> <li>• wyraża własne zdanie na temat funkcjonowania stereotypów w kulturze</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje współczesne przykłady wielokulturowości i charakteryzuje to zjawisko</li> <li>• gromadzi informacje na temat kultury niezależnej i analizuje jej różnorodne przejawy</li> </ul>
3. Co jest sztuką?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• tłumaczy pojęcie dzieła sztuki</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie pojęć <i>mimesis</i> i <i>tèchne</i></li> <li>• wymienia funkcje sztuki</li> <li>• uzasadnia, dlaczego dany obraz został uznany za dzieło sztuki</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• nazywa emocje wywołane przez wybrane dzieła sztuki i łączy je z kryteriami zawartymi w definicji sztuki Władysława Tatarkiewicza</li> <li>• analizuje różnice znaczeniowe w postrzeganiu artysty jako rzemieślnika, geniusza, przedstawiciela</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje związki kategorii <i>mimesis</i> z traktatem Leonarda da Vinci</li> <li>• analizuje definicję sztuki Władysława Tatarkiewicza porównuje ją z koncepcjami starożytnych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat granic sztuki</li> <li>• porównuje różne koncepcje sztuki oraz artysty i formułuje wnioski</li> </ul>



			cyganerii, uczestnika konsumpcji i ironicznego obserwatora		
<b>4.</b> Kategorie piękna i brzydoty w sztuce	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>piękno, kicz, brzydota</i></li> <li>• formułuje własnymi słowami definicję sztuki</li> <li>• tłumaczy, czym jest dzieło sztuki</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• definiuje piękno jako kategorię estetyczną</li> <li>• gromadzi przykłady kiczu i brzydoty w sztuce</li> <li>• wymienia dzieła, które uważa za sztukę i uzasadnia swój wybór</li> <li>• charakteryzuje zjawisko kiczu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• omawia przemiany pojmowania piękna w różnych epokach</li> <li>• podaje przykłady środków służących wyrażaniu piękna w sztuce w różnych epokach</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje zjawisko funkcjonowania piękna oraz brzydoty w sztuce i określa, jak pojmowane są te kategorie współcześnie</li> <li>• analizuje środki, jakimi oddziałują wybrane przykłady kiczu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ocenia zjawisko kiczu oraz brzydoty w sztuce i przedstawia argumenty na poparcie własnej opinii</li> </ul>
<b>5.</b> Historia mediów historią kultury	Wymienia nazwy współczesnych mediów, porównuje je	<ul style="list-style-type: none"> <li>• definiuje pojęcia: <i>znak, symbol, kod kulturowy</i></li> <li>• tłumaczy sens stwierdzenia Herberta Marshalla McLuhana, określającego świat jako <i>globalną wioskę</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje język jako rodzaj kodu kulturowego</li> <li>• wypowiada się na temat znaczenia słów Edwarda T. Halla: <i>Kultura jest komunikacją, a komunikacja jest kulturą</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• gromadzi argumenty popierające tezę o podobnym znaczeniu wynalazków Internetu i druku</li> <li>• przytacza istotne fakty z historii mediów w kulturze</li> <li>• definiuje współczesne media</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• omawia wpływ rozwoju mediów na postrzeganie rzeczywistości przez człowieka</li> <li>• formułuje pisemną wypowiedź prezentującą świat, w którym ludzie komunikują się bez pisma, druku, telefonu czy telewizji</li> </ul>
<b>Rozdział II: Wytwory kultury współczesnej i ich język</b>					
<b>6.</b> Tajemnice współczesnego malarstwa	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia nazwy najważniejszych kierunków malarskich drugiej połowy XX i początku XXI w.</li> <li>• podaje nazwiska ważnych przedstawicieli</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• przywołuje nazwiska polskich malarzy współczesnych i określa tematykę ich prac</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje wybrane nurty współczesnego malarstwa</li> <li>• wskazuje najważniejsze fakty z historii malarstwa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje różnice między twórczością artystyczną a seryjną produkcją</li> <li>• dokumentuje odszukaną pracę stanowiącą przykład street artu i zachęca na</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• omawia wpływ stylistyki pop-artu na swoje najbliższe otoczenie</li> <li>• tworzy prezentację multimedialną na temat wybranych zjawisk we współczesnym malarstwie</li> </ul>

	malarstwa XX w. i XXI w.			portalu społecznościowym do jej obejrzenia	
<b>7.</b> Świadomy interpretator sztuki malarskiej	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia podstawowe terminy związane z językiem dzieła malarskiego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>odróżnia składniki formy i treści obrazu</li> <li>odpowiada na pytania dotyczące analizy dzieła E.Hoppera/J.Dubuffeta „Mnemotechnika” lub innego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>na podstawie podanych pytań analizuje i interpretuje obraz E.Hoppera „Słońce w pustym pokoju” lub J. Dubuffeta „Mnemotechnika” lub inny</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>samodzielnie analizuje i interpretuje obraz E.Hoppera, J. Dubuffeta lub inny</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>podaje przykłady aktualnych wystaw; zna najważniejsze muzea świata</li> </ul>
<b>8.</b> Czym zaskakuje współczesna sztuka rzeźbiarska?	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy najważniejszych kierunków rzeźbiarskich drugiej połowy XX w. i początku XXI w.</li> <li>podaje nazwiska ważnych przedstawicieli rzeźby XX w. i XXI w.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia cechy wybranych kierunków obecnych we współczesnej sztuce rzeźbiarskiej</li> <li>przywołuje nazwiska polskich rzeźbiarzy i określa tematykę ich prac</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>omawia wybrane nurty współczesnej sztuki rzeźbiarskiej</li> <li>przedstawia swoje wrażenia wywołane przez rzeźbę tradycyjną i współczesną</li> <li>przywołuje najważniejsze fakty z historii rzeźby</li> </ul>	Potwierdza tezę H.Moore’a o rozumieniu istoty rzeźby	<ul style="list-style-type: none"> <li>wyraża własne przemyślenia na temat istoty rzeźby współczesnej</li> </ul>
<b>9.</b> Znaczenia ukryte w rzeźbie	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia podstawowe terminy związane z językiem dzieła rzeźbiarskiego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>odróżnia składniki formy i treści pracy rzeźbiarskiej</li> <li>odpowiada na pytania dotyczące analizy pracy Magdaleny Abakanowicz „Nierozpoznani”</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>na podstawie podanych pytań analizuje i interpretuje dzieło Magdaleny Abakanowicz „Nierozpoznani” lub „Turystów” D.Hansona</li> <li>na podstawie tekstu źródłowego omawia różnice w odbiorze rzeźb i obrazów</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>samodzielnie analizuje i interpretuje dzieło Magdaleny Abakanowicz „Nierozpoznani” lub „Turystów” D. Hansona</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>dokonuje analizy porównawczej realizacji tego samego motywu w obrazie renesansowym i rzeźbie współczesnej („Trzy gracje”)</li> </ul>
<b>10.</b> Architektura jako język znaczeń	<ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje cechy współczesnej architektury</li> <li>wymienia nazwy najważniejszych kierunków</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>formułuje założenia wybranych nurtów współczesnej architektury</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>omawia znaczenie architektury w życiu współczesnego człowieka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>odwołując się do tekstu źródłowego, wypowiada się na temat architektury w Tokio oraz wygłasza</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>projektuje plan przebudowy szkoły z uwzględnieniem różnorodnych rozwiązań</li> </ul>

	architektonicznych drugiej połowy XX i początku XXI w.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje nazwiska ważnych przedstawicieli architektury XX i XXI w.</li> <li>• podaje nazwiska polskich architektów i przykłady ich projektów</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• przywołuje najważniejsze fakty z historii architektury</li> </ul>	własne zdanie na ten temat <ul style="list-style-type: none"> <li>• formułuje wypowiedzi na temat architektury z wykorzystaniem tekstów krytycznych</li> </ul>	architektonicznych, zaspokajających potrzeby jej użytkowników
<b>11.</b> Zrozumieć architekturę	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia podstawowe terminy związane z językiem dzieła architektonicznego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• odróżnia składniki formy i treści dzieła architektonicznego</li> <li>• wskazuje elementy języka architektury w przykładowym omówieniu budowli</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• na podstawie podanych pytań analizuje i interpretuje budynek Imperialnego Muzeum Wojny w Manchesterze lub Muzeum Żydowskiego w Berlinie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• samodzielnie analizuje i interpretuje budynek Imperialnego Muzeum Wojny w Manchesterze lub Muzeum Żydowskiego w Berlinie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• przedstawia propozycję analizy i interpretacji wybranego dzieła architektonicznego</li> </ul>
<b>12.</b> Piękno czy użyteczność? Sztuka użytkowa.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>sztuka użytkowa</i></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje cechy wybranych nurtów współczesnego designu</li> <li>• podaje nazwiska przedstawicieli poszczególnych nurtów XX- i XXI-wiecznego designu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje obszary inspiracji dla designerów</li> <li>• wymienia najważniejsze fakty z historii sztuki użytkowej np. twórczość A.Gaudiego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• formułuje wnioski wynikające z zestawienia historycznych i współczesnych tendencji w designie</li> <li>• podaje informacje na temat EXPO i polskich propozycji wystawienniczych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wykonuje projekt przedmiotu, który oferuje odbiorcy nowe możliwości użytkowania</li> <li>• tłumaczy, w jaki sposób projektant mebla (Sofa Bocca) zainspirował się detalem obrazu Salvadora Dalego</li> </ul>
<b>13.</b> Czym jest muzyka dla współczesnego człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia nazwy najważniejszych kierunków muzycznych drugiej połowy XX i początku XXI w.</li> <li>• przytacza nazwiska ważnych przedstawicieli</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje główne cechy wybranych nurtów współczesnej muzyki</li> <li>• omawia dokonania polskich kompozytorów muzyki poważnej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje wybrane nurty współczesnej muzyki</li> <li>• podaje najważniejsze fakty z historii muzyki</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje różnice w rozumieniu muzyki w kategoriach sztuki i rozrywki</li> <li>• samodzielnie analizuje i interpretuje utwór „How soon is now” grupy The</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• analizuje wybrany przykład muzyki filmowej i na tej podstawie wyjaśnia jej funkcje</li> <li>• analizuje różne stany emocjonalne w przygotowanym przez siebie nagraniu</li> </ul>

	muzyki XX i XXI	i rozrywkowej		Smiths lub inny	
<b>14.</b> Innowacje w teatrze. Język teatru.	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy najważniejszych nurtów teatru drugiej połowy XX i początku XXI w.</li> <li>przywołuje nazwiska przedstawicieli poszczególnych nurtów teatru XX i XXI w.</li> <li>wymienia podstawowe terminy związane z językiem teatru</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>podaje główne cechy wybranych nurtów współczesnego teatru</li> <li>określa, na czym polegają różnice pomiędzy teatrem dramatycznym, teatrem przedmiotu, teatrem muzycznym, taneczno-ruchowym, a także radiowym i telewizyjnym</li> <li>odróżnia składniki formy i treści przedstawienia teatralnego</li> <li>odpowiada na pytania dotyczące spektaklu „Dwa teatry” w reżyserii Gustawa Holoubka lub „Kartoteki” w reżyserii K.Kieślowskiego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje wybrane nurty współczesnego teatru</li> <li>opowiada o dokonaniach współczesnych polskich twórców teatralnych</li> <li>wylicza najważniejsze fakty z historii teatru</li> <li>na podstawie podanych pytań analizuje i interpretuje fragmenty spektaklu „Dwa teatry” w reżyserii Gustawa Holoubka lub „Kartoteki”</li> <li>wyjaśnia, z czego wynikają różnice w odbiorze spektaklu teatru telewizyjnego lub radiowego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>redaguje recenzję spektaklu teatru ulicznego</li> <li>redaguje pytania do ankiety na temat obecności teatru w życiu człowieka</li> <li>samodzielnie analizuje i interpretuje spektakl „Dwa teatry” w reżyserii Gustawa Holoubka lub „Kartotekę”</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>na podstawie dostępnych źródeł omawia specyfikę teatru ulicznego i ilustruje omawiany temat materiałami multimedialnymi</li> <li>omawia zjawisko intertekstualności i interdyscyplinarności we współczesnym teatrze</li> <li>na podstawie fotografii analizuje sposób ujęcia motywu filmowego w spektaklu teatralnym, a następnie formułuje wnioski dotyczące podobieństw oraz różnic pomiędzy medium teatru i filmu</li> </ul>

<b>15. Różne oblicza fotografii</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy i przedstawicieli najważniejszych nurtów fotografii drugiej połowy XX i początku XXI w.</li> <li>wymienia podstawowe terminy związane z językiem fotografii</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>wylicza główne cechy wybranych zjawisk współczesnej fotografii</li> <li>formułuje wypowiedź na temat słów Susan Sontag, dotyczących oddziaływania obrazu fotograficznego</li> <li>odszukuje informacje na temat zdjęcia Chrisa Niedenthala „Czas Apokalipsy”</li> <li>wskazuje elementy języka fotografii w wybranej fotografii</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje wybrane zjawiska współczesnej fotografii</li> <li>przytacza najważniejsze fakty z historii fotografii</li> <li>przywołuje nazwiska polskich fotografów i określa tematykę ich prac i udział w World Press Photo</li> <li>odpowiada na pytania dotyczące zdjęcia Jeffa Walla „Widok z mieszkania”</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia, na czym polega symbolika zdjęć: Chrisa Niedenthala „Czas Apokalipsy” lub „Pierwszej lekcji zabijania” T.Gudzowatego</li> <li>samodzielnie analizuje i interpretuje fotografię Jeffa Walla „Widok z mieszkania”</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>formułuje własne stanowisko na temat poglądów Annie Leibovitz, zawartych w przeczytanym tekście</li> <li>omawia właściwości literackiego opisu zdjęcia i zestawia go z zasadami analizy oraz interpretacji fotografii</li> </ul>
<b>16. Mistrzowie kina. 17. Gatunki filmowe.</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy najważniejszych kierunków kina drugiej połowy XX i początku XXI w.</li> <li>podaje nazwiska ważnych przedstawicieli kina XX i XXI w.</li> <li>wymienia podstawowe terminy związane z językiem dzieła filmowego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje wybrane nurty współczesnej kinematografii</li> <li>wymienia tytuły ważnych dzieł filmowych w historii kinematografii; rozpoznaje gatunki filmowe</li> <li>wskazuje elementy języka filmowego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>przywołuje najważniejsze fakty z historii kinematografii</li> <li>omawia osiągnięcia polskich reżyserów filmowych</li> <li>omawia najważniejsze elementy języka filmu na przykładzie filmu fabularnego, dokumentalnego, animowanego</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>podaje przykłady dzieł filmowych reprezentujących różne nurty współczesnej kinematografii</li> <li>samodzielnie analizuje i interpretuje fragmenty filmów</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>aktywnie uczestniczy w quizie dotyczącym znajomości cytatów filmowych</li> <li>wymienia najważniejsze festiwale filmowe</li> <li>organizuje pokaz filmowy, wygłasza prelekcję i prowadzi dyskusję po projekcji</li> </ul>
<b>18. Nowe oblicza telewizji</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje specyfikę reklamy telewizyjnej</li> <li>wymienia podstawowe terminy związane z językiem przekazu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>omawia znaczenie reklamy w świecie mediów i w życiu człowieka</li> <li>wymienia funkcje</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>na podstawie podanych pytań analizuje i interpretuje wieczorne programy informacyjne różnych stacji</li> <li>podaje najważniejsze fakty</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>samodzielnie analizuje i interpretuje wieczorne programy informacyjne różnych stacji</li> <li>charakteryzuje zjawisko</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>przedstawia pomysł na program typu makeover</li> <li>wyjaśnia, na czym polega formuła AIDA i wskazuje jej elementy w spotach</li> </ul>

	telewizyjnego	telewizji <ul style="list-style-type: none"> <li>• wylicza tytuły programów real TV i omawia ich specyfikę</li> <li>• tworzy ramę programową stacji uwzględniającą potrzeby rówieśników</li> <li>• określa różnice między telewizją państwową a komercyjną</li> </ul>	z historii telewizji <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje elementy języka telewizji w przykładowym omówieniu programu TV</li> <li>• wyjaśnia, w jaki sposób pora emisji programu wpływa na jego treść</li> </ul>	reklam społecznych <ul style="list-style-type: none"> <li>• odnosi pojęcie rytuału do zwyczajów odbiorców telewizji</li> </ul>	reklamowych
<b>19.</b> Internet we współczesnym świecie	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje cechy Internetu</li> <li>• wyjaśnia, na czym polega interaktywność Internetu</li> <li>• omawia zagrożenia wynikające ze swobodnego dostępu do sieci</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje znaczenie terminów: <i>netgeneracja</i> i <i>pokolenie Web 2.0</i></li> <li>• omawia najważniejsze elementy języka Internetu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia zalety i wady korzystania z zakupów społecznościowych</li> <li>• przywołuje najważniejsze fakty z historii Internetu</li> <li>• w przykładowym omówieniu zjawiska fotobloga wskazuje elementy języka Internetu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• samodzielnie analizuje i interpretuje serwis internetowy do udostępniania filmów wideo</li> <li>• charakteryzuje kulturę biblioteki i hiperlinku</li> <li>• aktywnie uczestniczy w dyskusji dotyczącej problemu łamania praw autorskich w Internecie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• gromadzi i prezentuje informacje na temat cenzury treści internetowych w wybranych krajach</li> <li>• analizuje zależności między nowymi mediami a kulturą</li> </ul>
<b>20.</b> Sytuacje, zjawiska, role – potoczne praktyki kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje przykłady ról odgrywanych przez współczesnego człowieka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje role odgrywane w życiu społecznym przez współczesnego człowieka</li> <li>• gromadzi argumenty na poparcie tezy, że moda to zjawisko społeczne</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• określa, czym jest dress code</li> <li>• rozważa przynależność czasu świąt i czasu wolnego do obszaru potocznych praktyk kulturowych</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• omawia charakter ról konsumenta, aktywnego uczestnika kultury oraz turysty we współczesnej kulturze</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• pisze reportaż na temat sposobów spędzania wolnego czasu przez rówieśników</li> </ul>

## **N. WIEDZA O SPOŁECZENSTWIE**

### **WYMAGANIA OGÓLNE**

#### **I. WYKORZYSTANIE I TWORZENIE INFORMACJI.**

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach na różnych forach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy; gromadzi i wykorzystuje informacje potrzebne do zaplanowania dalszej nauki i kariery zawodowej.

#### **II. ROZPOZNAWANIE I ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW.**

Uczeń rozpoznaje prawne aspekty codziennych problemów życiowych i szuka ich rozwiązania.

#### **III. WSPÓLDZIAŁANIE W SPRAWACH PUBLICZNYCH.**

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

#### **IV. ZNAJOMOŚĆ ZASAD I PROCEDUR DEMOKRACJI.**

Uczeń wyjaśnia znaczenie prawa dla funkcjonowania demokratycznego państwa i rozpoznaje przypadki jego łamania.

#### **V. ZNAJOMOŚĆ PODSTAW USTROJU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.**

Uczeń opisuje sposób i zakres działania organów władzy sądowniczej oraz organów ścigania w Rzeczypospolitej Polskiej.

#### **VI. ZNAJOMOŚĆ PRAW CZŁOWIEKA I SPOSOBÓW ICH OCHRONY.**

Uczeń wyjaśnia podstawowe prawa człowieka, rozpoznaje przypadki ich naruszania i wie, jak można je chronić.

### **WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE:**

1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak nabywa się obywatelstwo polskie i unijne;
- 2) ustala, w jakim urzędzie i w jaki sposób uzyskuje się dowód osobisty, paszport, prawo jazdy, jak rejestruje się motocykl i samochód;
- 3) podaje formalne warunki, jakie spełnić musi obywatel, by wziąć udział w wyborach;
- 4) uzyskuje informację publiczną na zadany temat w odpowiednim urzędzie;
- 5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu;
- 6) sporządza urzędowy wniosek, skargę i odwołanie.

2. Prawo i sądy. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co to jest prawo i czym różni się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych;
- 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanostwo prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania;
- 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne;

- 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy;
- 5) uzasadnia potrzebę niezależności i niezawisłości sędziów;
- 6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji;
- 7) wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa;
- 8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru).

### 3. Bezpieczeństwo. Uczeń:

- 1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i policji;
- 2) przedstawia uprawnienia policjantów i innych służb porządkowych; rozpoznaje przejawy ich naruszania;
- 3) nawiązuje kontakt (osobisty, telefoniczny lub mailowy) z funkcjonariuszem policji (np. dzielnicowym) i na podstawie uzyskanych informacji sporządza notatkę lub wykres dotyczący przestępczości w swojej okolicy;
- 4) wymienia przestępstwa, których ofiarą najczęściej padają młodzi ludzie; wie, jak można próbować ich uniknąć i przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w sytuacji zagrożenia;
- 5) wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie przestępstwa (środki wychowawcze i poprawcze);
- 6) przedstawia przepisy prawne dotyczące sprzedaży i konsumpcji alkoholu, papierosów i narkotyków i wskazuje na konsekwencje ich łamania.

### 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń:

- 1) wymienia prawa i obowiązki ucznia; wyszukuje gwarantujące je przepisy prawa oświatowego (np. w ustawie, statucie szkoły) oraz przepisy zawarte w innych aktach prawnych (np. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej);
- 2) rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia i w razie potrzeby podejmuje odpowiednie kroki w celu ich ochrony;
- 3) omawia na wybranych przykładach zasady przyjmowania do szkół wyższych;
- 4) przedstawia warunki podejmowania przez młodych Polaków nauki w Unii Europejskiej oraz wyszukuje informacje na ten temat odnoszące się do wybranego państwa;
- 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej);
- 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów;
- 7) omawia ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (na podstawie informacji z Internetu); sporządza Europass-CV.

### 5. Prawa człowieka. Uczeń:

- 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;
- 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;
- 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka;
- 4) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie;
- 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;



6) wyjaśnia, na czym polegają: prawo do prywatności, w tym do ochrony danych osobowych i prawa obywatela w kontaktach z mediami.

6. Ochrona praw i wolności. Uczeń:

- 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce;
- 2) opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; pisze prostą skargę do jednego z nich (według wzoru);
- 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;
- 4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów);
- 5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji;
- 6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.

## **N. WYCHOWANIE FIZYCZNE**

### **WYMAGANIA OGÓLNE**

Przygotowanie do aktywności fizycznej przez całe życie oraz ochrona i doskonalenie zdrowia własnego oraz innych, w szczególności:

- 1) uświadomienie potrzeby aktywności fizycznej przez całe życie;
- 2) stosowanie w życiu codziennym zasad prozdrowotnego stylu życia;
- 3) działanie jako krytyczny konsument (odbiorca) sportu;
- 4) umiejętności sprzyjające zapobieganiu chorobom i doskonaleniu zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego.

### **WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE**

**1. Diagnoza sprawności i aktywności fizycznej oraz rozwoju fizycznego.** Uczeń:

- a) wskazuje mocne i słabe strony swojej sprawności fizycznej;
- b) opracowuje i realizuje program aktywności fizycznej dostosowany do własnych potrzeb;
- c) omawia zalecenia dotyczące aktywności fizycznej w zależności od płci, okresu życia i rodzaju pracy zawodowej;
- d) wymienia czynniki wpływające na podejmowanie aktywności fizycznej zależne od rodziny, kolegów, mediów i społeczności lokalnej.

**2. Trening zdrowotny.** Uczeń:

- a) ocenia reakcje własnego organizmu na wysiłek fizyczny o różnej intensywności;
- b) wyjaśnia, na czym polega prozdrowotny styl życia;
- c) wyjaśnia związek między aktywnością fizyczną i żywieniem a zdrowiem i dobrym samopoczuciem oraz omawia sposoby utrzymania odpowiedniej masy ciała we wszystkich okresach życia;
- d) wykonuje proste ćwiczenia relaksacyjne;

- e) wyjaśnia, gdzie szukać wiarygodnych informacji dotyczących zdrowia i sportu, oraz dokonuje krytycznej analizy informacji medialnych w tym zakresie;
- f) wymienia choroby cywilizacyjne uwarunkowane niedostatkiem ruchu, w szczególności choroby układu krążenia, układu ruchu i otyłość, oraz omawia sposoby zapobiegania im;
- g) wylicza oraz interpretuje własny wskaźnik wagowowzrostowy (BMI).

**3. Sporty całego życia i wypoczynek.** Uczeń :stosuje poznane elementy techniki i taktyki w wybranych indywidualnych i zespołowych formach aktywności fizycznej.

**4. Bezpieczna aktywność fizyczna i higiena osobista.** Uczeń:

- a) wykonuje ćwiczenia kształtujące i kompensacyjne w celu przeciwdziałania negatywnym dla zdrowia skutkom pracy, w tym pracy w pozycji siedzącej i przy komputerze;
- b) wyjaśnia, na czym polega umiejętność oceny stopnia ryzyka związanego z niektórymi sportami lub wysiłkami fizycznymi.

**5. Sport.** Uczeń:

- a) wyjaśnia relacje między sportem profesjonalnym i sportem dla wszystkich a zdrowiem;
- b) omawia etyczne i zdrowotne konsekwencje stosowania środków dopingujących;
- c) wymienia i interpretuje przykłady konstruktywnego i destrukcyjnego zachowania się kibiców sportowych.

**6. Edukacja zdrowotna.** Uczeń:

- a) wyjaśnia, dlaczego zdrowie jest wartością dla człowieka i zasobem dla społeczeństwa oraz na czym polega dbałość o zdrowie w okresie młodości i wczesnej dorosłości;
- b) wyjaśnia, co oznacza odpowiedzialność za zdrowie własne i innych ludzi;
- c) omawia konstruktywne, optymistyczne sposoby wyjaśniania trudnych zdarzeń i przeformułowania myśli negatywnych na pozytywne;
- d) wyjaśnia na czym polega praca nad sobą dla zwiększenia wiary w siebie, poczucia własnej wartości i umiejętności podejmowania decyzji;
- e) wyjaśnia, na czym polega konstruktywne przekazywanie i odbieranie pozytywnych i negatywnych informacji zwrotnych oraz radzenie sobie z krytyką;
- f) omawia zasady racjonalnego gospodarowania czasem;
- g) wyjaśnia, na czym polega samobadanie i samokontrola zdrowia oraz dlaczego należy poddawać się badaniom profilaktycznym w okresie całego życia;
- h) wyjaśnia, co to znaczy być aktywnym pacjentem i jakie są podstawowe prawa pacjenta;
- i) omawia przyczyny i skutki stereotypów i stygmatyzacji osób chorych psychicznie i dyskryminowanych (np. żyjących z HIV/AIDS);
- j) omawia, na czym polega współuczestnictwo i współpraca ludzi, organizacji i instytucji w działaniach na rzecz zdrowia;
- k) wyjaśnia, jaki jest związek między zdrowiem i środowiskiem oraz co sam może zrobić, aby tworzyć środowisko sprzyjające zdrowiu.